

Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра філологія

Реєстраційний № _____

Бакалаврська робота
Аналіз помилок дієвідміювання дієслів у загальноосвітніх
школах (на прикладі Горонглабської та Батрадзької ЗОШ
I-II ступенів)

Бороні Беатрікс Густавівна

Студентка IV.-го курсу

Спеціальність: угорська мова та література

Освітній рівень: бакалавр

Тема затверджена на засіданні кафедри

Протокол № _____ / 201_

Науковий керівник: Кормочі Золтан З. к.ф.н., доцент

Завідувач кафедрою: Ковтюк Іштван С.

к.ф.н., доцент

Робота захищена на оцінку _____, «___» _____ 201_ року

Протокол № _____ / 201_

**Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II**

Кафедра філологія

Бакалаврська робота

**Аналіз помилок дієвідмінювання дієслів у загальноосвітніх
школах (на прикладі Горонглабської та Батрадзької ЗОШ**

I-II ступенів

Освітній рівень: бакалавр

Виконала: студентка IV-го курсу

спеціальності угорська мова та література

Бороні Беатрікс Густавівна

Науковий керівник: Кормочі Золтан З. к.ф.н., доцент

Рецензент: Дудич Катерина Іванівна к.ф.н., доцент

Марку Аніта О. к.ф.н., доцент

Берегове
2017

**Ukrajna Oktatási és Tudományos Minisztériuma
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola**

Filológia Tanszék

**Az általános iskolákban előforduló igeragozási hibák a Haranglábi és
Bótrágyi Általános Iskolákban elvégzett felmérés alapján
Szakdolgozat**

Készítette: Baranyi Beatrix

IV. évfolyamos

magyar nyelv és irodalom szakos hallgató

Témavezető: Karmacsi Zoltán

PhD, docens

Recenzens: Dudics Katalin PhD, docens

Márku Anita PhD, docens

Tartalomjegyzék

I. Bevezetés	8
II. Az igeről általában	10
1. Az ige fogalma	10
1.1 Az ige mondatbeli szerepe	10
1.2 Az ige fajtái	10
1.3 Az igetövek	13
1.4 Az igeképzés	14
2. Az igeragozás	14
2.1 Az igemódok	14
2.1.1 Kijelentő mód	14
2.1.2 Feltételes mód	15
2.1.3 Felszólító mód	15
2.2 Az igeidők	15
2.2.1 Jelen idő	16
2.2.2 Múlt idő	17
2.2.3 Jövő idő	18
2.3 Az igeidők és igemódok összefüggései	18
2.4 A nyelvtani szám és személy	18
2.5 Igeragozási rendszerek.....	19
2.5.1 Az alanyi ragozás	19
2.5.2 Tárgyas ragozás	24
2.5.3 Rendhagyó ragozású igék	26
2.5.4 Hiányos ragozású igék	27
2.6 Ige az oktatásban.....	27
III. A kutatás leírása.....	30
3.A kutatásról	30
3.1 Kutatási terület és eszközök	30
3.2 A kutatás résztvevői.....	32
IV. A kutatás eredményeinek bemutatása.....	33
4. Eredmények	33
4.1 Az első feladat eredményeinek elemzése a Haranglábi Oktatási-Nevelési Komplexumban	33

4.2 A második feladat eredményeinek elemzése a Haranglábi Oktatási-Nevelési Komplexumban	40
4.3 A harmadik feladat eredményeinek elemzése a Haranglábi Oktatási-Nevelési Komplexumban	41
4.4 A negyedik feladat eredményeinek elemzése a Haranglábi Oktatási-Nevelési Komplexumban	43
4.5 Az ötödik feladat eredményeinek elemzése a Haranglábi Oktatási-Nevelési Komplexumban	45
4.6 A hatodik feladat eredményeinek elemzése a Haranglábi Oktatási-Nevelési Komplexumban	46
4.7 A hetedik feladat eredményeinek elemzése a Haranglábi Oktatási-Nevelési Komplexumban	47
4.8 Az első feladat eredményeinek elemzése a Bótrágyi Általános Iskolában	48
4.9 A második feladat eredményeinek elemzése a Bótrágyi Általános Iskolában	52
4.10 A harmadik feladat eredményeinek elemzése a Bótrágyi Általános Iskolában	53
4.11 A negyedik feladat eredményeinek elemzése a Bótrágyi Általános Iskolában	55
4.12 Az ötödik feladat eredményeinek elemzése a Bótrágyi Általános Iskolában	57
4.13 A hatodik feladat eredményeinek elemzése a Bótrágyi Általános Iskolában	58
4.14 A hetedik feladat eredményeinek elemzése a Bótrágyi Általános Iskolában	59
Összefoglalás	61
Ukrán nyelvű összegzés	63
Táblázatok jegyzéke	65
Felhasznált szakirodalom	69
Mellékletek	71

Зміст

I. Вступ	8
II. Взагалі про дієслово.....	10
1. Дієслово. Загальне поняття	10
1.1. Роль дієслова у реченні	10
1.2. Типи дієслів.....	10
1.3. Корінь дієслів	13
1.4. Способу утворення дієслів.....	14
2. Дієвідмінювання дієслів.....	14
2.1. Категорії дієвідмінювання дієслів.....	14
2.1.1. Дійсний спосіб	14
2.1.2. Умовний спосіб.....	15
2.1.3. Наказовий спосіб	15
2.2. Часи дієслів	15
2.2.1. Теперішній час	16
2.2.2. Минулий час.....	17
2.2.3. Майбутній час	18
2.3. Зв'язок між категоріями та часами дієслів.....	18
2.4. Особа та число в мовознавстві	18
2.5. Ряди дієвідмінювання дієслів в угорській мові	19
2.5.1. Безобстний ряд.....	19
2.5.2. Обектний ряд	24
2.5.3. Дієслова з незвичайним відмінюванням	26
2.5.4. Дієслова з неповним відмінюванням.....	27
2.6 Дієслово в освітньому процесі	27
III. Опис дослідження	30
3. Про дослідження	30
3.1. Території дослідження і прилади дослідження	30
3.2. Учасники дослідження.....	32
IV. Представлення й аналіз результатів дослідження.....	33
4. Результати дослідження.....	33
4.1 Аналіз результатів 1. завдання у Горонглабському НВК	33
4.2 Аналіз результатів 2. завдання у Горонглабському НВК	40
4.3. Аналіз результатів 3. завдання у Горонглабському НВК	41

4.4 Аналіз результатів 4. завдання у Горонглабському НВК	43
4.5 Аналіз результатів 5. завдання у Горонглабському НВК	45
4.6 Аналіз результатів 6. завдання у Горонглабському НВК	46
4.7 Аналіз результатів 7. завдання у Горонглабському НВК	47
4.8 Аналіз результатів 1. завдання у Батрадській ЗОШ	48
4.9 Аналіз результатів 2. завдання у Батрадській ЗОШ	52
4.10 Аналіз результатів 3. завдання у Батрадській ЗОШ	53
4.11 Аналіз результатів 4. завдання у Батрадській ЗОШ	55
4.12 Аналіз результатів 5. завдання у Батрадській ЗОШ	57
4.13 Аналіз результатів 6. завдання у Батрадській ЗОШ	58
4.14 Аналіз результатів 7. завдання у Батрадській ЗОШ	59
Резюме.....	61
Резюме українською мовою.....	63
Список таблиць	65
Використана література	69
Додатки	71

I. BEVEZETÉS

Szakedolgozatomban az igeragozási hibák előfordulásával foglalkozom.

Dolgozatom tárgya: Az általános iskolákban előforduló igeragozási hibák feltárása két általam választott település általános iskolájában, a Haranglábi és Bótrágyi Általános Iskolákban elvégzett felmérés alapján. Munkám célja, hogy megtudjam, milyen jellegű hibákat követnek el a tanulók egy-egy ige használata közben. Különböző változók vizsgálatára törekszem, hogy minél nagyobb képet kapjak az igeragozási hibák mennyiségéről és használatuk gyakoriságáról. További céljaim közt szerepel: megtudni, hogy a két általános iskolában helyesen sajátították-e el az ige ragozásának témakörét, továbbá az, hogy meghatározzam, melyek ezek az általános hibák amelyeket elkövetnek a tanulók.

Fontosnak tartom, hogy ezekre a kérdésekre, mint nyelvi problémákra felhívjuk a figyelmet. Ezért választottam témaként az igeragozás témakörét, hiszen fontos szerepe van a mindennapi kommunikációban és a hozzám közel álló általános iskolákban előforduló hibák csökkenésére is szeretnék törekedni a jövőben munkámmal. Kárpátalján a magyarlakta településeken a lakosság nagy része nyelvjárási elemeket használ beszéd közben. A gyermekek ebben a közegben nevelkednek és így használják az otthoni nyelvváltozatukat. Az elemi és általános iskolák feladata, hogy e mellett a nyelvváltozat mellett elsajátítsák a köznyelvi változatot is. Mint az anyanyelvi oktatás feladataként is meg van nevezve az additív módszer használata az anyanyelvoktatásban. Nem kell kiirtani a nyelvjárási elemeket és csak a standard nyelvváltozatot használni, hanem megtanítani melyiket mikor és hol helyénvaló használni. Ezek a nyelvjárási változók sokszor problémákat okozhatnak az ige ragozásában. Ilyen problémák a suksükölés, szukszükölés, csukcsükölés, nákozás.

Hipotézisek:

1. A tanulók nagy része nem tud különbséget tenni a tájnyelvi és köznyelvi nyelvváltozat között.
2. A vizsgálatban résztvevők nagy része a nem standard elemeket részesítik előnyben az igeragozás terén is.
3. Az ige módjának meghatározásában problémákat okoz a –hat/-het képző használata.
4. suksükölés, szukszükölés, csukcsükölés használatának aránya magas az adott települések általános iskoláiban.
5. A nákozás használata természetes jelenség.

6. Problémát okoz az igék tárgyas és alanyi ragozásának meghatározása.

I. AZ IGÉRŐL ÁLTALÁBAN

1. Az ige fogalma

Az ige (verbum) valamely elvont cselekvés-, történés- vagy állapotfogalmat a valóságra vonatkoztatva: grammatikai személyhez és időhöz kötve fejez ki, azaz azt valakinek vagy valaminek aktuális cselekvéseként nevezi meg. Például: adok, vagyunk, esik. Az ige mindig megjelöli:

- a beszélőnek vagy cselekvőnek a cselekvéssel való kapcsolatát,
- a cselekvés időbeli lefolyásának a beszélő álláspontjához való viszonyítását,
- a cselekvő számát,
- a cselekvő személyét,
- olykor a cselekvés határozott tárgyának személyét. (vö. Bencédy – Fábián – Rácz – Velcsov 1968:17)

A magyar nyelvben az ige ragozásának rendszere igen gazdag. Egyetlen igealak kifejezi a cselekvés módját, idejét, a cselekvő számát, személyét és a cselekvésnek határozott vagy határozatlan tárgyra irányulását, illetőleg tárgyatlan voltát. (vö. Bencédy – Fábián – Rácz – Velcsov 1968:17)

Az igeinek mind a grammatikai, mind a lexikai jelentése nagyon összetett. (vö. Adamikné 2007: 212)

1.1 Az ige mondatbeli szerepe

Az ige a mondatban mindig állítmány.

Az alannyal predikatív szerkezetet alkot (más vélemények szerint az alany és állítmány mellérendelő szerkezetet alkot, ismét mások szerint az alany is bővítménye, vonzata az állítmánynak, azaz vele alárendelő szerkezetet alkot). (vö. Csernicskó – Karmacsai 2008:27)

Az ige mint szófaj többé-kevésbé meghatározza a maga környezetét, bővítményeit (félt valaki valakit valamitől). Ezért képes megszervezni a mondat alapstruktúráját is. Van ige, amelynek kötelező a vonzata, ugyanis nélküle nem állhat (megy valahová, iszik valamit); van, amelynek csak lehetséges, de nélküle is állhat (eszik, ír; eszik valamit, ír valamit). Az egyik ige több, a másik kevesebb vonzatot kíván. (vö. Adamikné 2007: 212)

1.2 Az ige fajai

Az osztályozás különböző szempontok szerint történhet. Vizsgálhatjuk az igében a cselekvésnek, létezésnek, történésnek, állapotnak a cselekvőhöz való viszonyát, a cselekvés irányulását és a cselekvés, történés lefolyásának módját.

1. A cselekvő és a cselekvés egymáshoz való viszonya szerint az igék további öt típusra oszthatók:

- cselekvő,
- műveltető,
- szenvedő,
- visszaható,
- ható.

A cselekvő ige (verbum activum) azt fejezi ki, hogy a cselekvést maga az alany végzi (fut, sír). Kifejezheti azt is, hogy magával az igealannyal történik valami (leesik, elszakad), vagy, hogy maga az igealany van az igével megnevezett állapotban (raboskodik). vö. Bencédy – Fábián – Rácz – Velcsov 1968:18)

A műveltető ige (verbum factitivum-causativum) azt fejezi ki, hogy az igealany a cselekvést nem maga végzi, hanem mással végezteti (csináltat, elvitet). Nem cselekszik, hanem cselekedtet. Minden műveltető ige képzett. Képzői: -at/-et, -tat/-tet (vö. Adamikné 2007: 216).

Ritkább esetek: -aszt/-eszt, -t, -ít, -ajt/-ejt, -al/-el, -lal/-lel

Jelentéviszonyaik szerint megkülönböztetünk: igazi műveltető igéket, tökéletlen műveltető igéket és álműveltető igéket. (vö. Csernicskó – Karmacsi 2008:28)

A szenvedő ige (verbum passivum) azt fejezi ki, hogy valamely cselekvés vagy történés külső hatásként megy végbe. Mástól indul ki, és az alanyra hat, az alany csak elszenved, nem pedig végzi a cselekvést (olvastatik, vétetik).

A visszaható ige (verbum reflexivum) azt fejezi ki, hogy az alanytól kiinduló cselekvés vissza is hat magára az alanyra. A cselekvő igéből a -kod(ik)/-ked(ik)/-köd(ik), a -koz(ik)/-kez(ik)/-köz(ik), -öz(ik)/-őz(ik), ódz(ik)/-ődz(ik) képzővel jön létre. (vö. Adamikné 2007: 217).

Vannak igazi visszaható igék: mosakodik, húzódik, szépítkeznek. Ezek transzformálhatók egy ige és egy visszaható névmás szerkezetté: fésüli magát. Vannak álvisszaható igék is. Ezek az igék belső történést vagy kölcsönösséget fejeznek ki: szomorkodik, gondolkodik. Az álvisszaható igék nem átalakíthatók visszaható névmási szerkezetté.

A ható ige (verbum potentiale) a cselekvés és történés lehetőségét fejezi ki: nézhet, futhat. Lényegében minden igéből képezhető, szenvedő igékből nem szokás. Képzője: -hat/-het.

Az ige típusa	alkategóriák	képzője	példa
Az ige fajai a cselekvő és a cselekvés egymáshoz való viszonya szerint			
a) cselekvő			ír, alszik, fut, zuhan
b) műveltető	igazi	-at/-et, -tat/-tet	csináltat, mosat, megveret
	álműveltető	-aszt/-eszt, -t, -ít	biztat, gyönyörködtet
	tökéletlen	-ajt/-ejt, -al/-el, -lal/lel	szidat, hibáztat
c) visszaható	igazi	-ód(ik)/-ód(ik), -kod(ik)/-ked(ik)/ -köd(ik),	szépítkezik, nyújtózik, rejtőzik, kérődzik, húzódik, törölközik
	álvisszaható	-koz(ik)/-kez(ik)/ -köz(ik), -öz(ik)/-őz(ik), ódz(ik)/-ódz(ik)	gondolkozik, csodálkozik, vívódik, búslakodik
d) szenvedő		-at(ik)/-et(ik), -tat(ik)/-tet(ik)	íratik, adatik, kihirdettetik
e) ható		-hat/-het	láthat, mehet

Az ige fogalma és osztályozása (Karmacsi 2008:34)

2. A cselekvés irányulása szerint

A cselekvés irányulása szerint az igéket két nagy csoportba lehet sorolni. Az ige lehet tárgyias és tárgyatlan.

A tárgyias ige olyan cselekvést fejez ki, amely az alanytól indul, s mint nyelvtani tárgyra másra irányul. A tárgyias ige az, ami bővíthető tárggyal: olvas, csinál.

A tárgyatlan ige azt fejezi ki, hogy az igealany cselekvése nem irányul másra, legfőljebb saját magára. Tárgyatlan minden visszaható és szenvedő ige, a cselekvő igék egy része is. Tárggyal nem bővíthetők.

3. Az ige fajai a cselekvés, történés lefolyásának módja szerint

A cselekvés, történés lefolyásának módja, a cselekvés, történés minősége (akcióminősége) szerint a magyar igék két nagy csoportra oszthatók: tartós-huzamos és mozzanatos történésű igékre.

A tartós-huzamos történésű igék (verbum durativum) hosszabb ideig tartó cselekvést jelölnek (ül, beszélget). A tartós-huzamos igéket további két csoportra lehet osztani: folyamatos történésű és gyakorító igékre. Folyamatos történésű igék például a néz, sétál. Gyakorító igéknek nevezzük az olyan igéket, amelyek hosszabb ideig tartanak, de vannak benne megszakított, ismétlődő cselekvések. Például: nézeget, olvasgat.

Mozzanatos történésű igék (verbum momentaneum) egy pillanatig tartó vagy egyszeri befejezett cselekvést fejez ki. A mozzanatos történésű igék lehetnek kezdő illetve pillanatnyi igék. A kezdő igék a cselekvés kezdő pillanatát jelöli meg: élet, meggyullad. A pillanatnyi igék, a nevéből adódóan olyan igék, amelyek egy pillanat leforgása alatt megtörténhetnek: robban, villan.

1.3 Az igtövek

Tőnek nevezzük a szóalaknak a toldalékoktól megfosztott részét és a szótári szónak minden olyan változatát, amelyekhez toldalékok járulhatnak.

Az tőtípusok lehetnek egy- és többalakúak. A magyar nyelvben a tövek nagy része egyalakú.

Keszler Borbála által írt Magyar Grammatika így osztályozza az igtöveket:

- I. Egyalakú (áll, hall)
- II. Többalakú
 1. st/s és szt/sz változatú (fest, éleszt)
 2. t/s változatú (vitat, alkot)
 3. Hangzóhiányos (zörög)
 4. V-s

- csupán v-s (nő, lő)
- sz-es és v-s változatú (tesz, lesz)
- sz-es és d-s v-s változatú (alszik, dicsekszik)
- 5. sz-es és d-s változatú (öregszik, telepszik)
- 6. sz-es és z-s változatú (igyekszik, emlékszik)
- 7. n-es változatú (megy, van)

1.4 Az igeképzés

2 csoportja van:

- a) igéből képeznek igét (-gat/-get, -kod/-ked/--kőd, -kol/-kel/-köl, -kodik/-kedik/-kődik, -ul/-ül, -at/-et, -tat/-tet, -at(ik)/-et(ik), -tat(ik)/-tet(ik), -hat/-het, stb.)
- b) névszóból képeznek igét (-ul/-ül, -sul/-sül, -kod(ik)/-ked(ik)/-kőd(ik), -lkod(ik)/-lköd(ik)/-lked(ik), -skod(ik)/-sked(ik)/-sköd(ik), -od(ik)/-ed(ik)/-öd(ik)

2. Az igeragozás

Az igeragokhoz a ragozásban mód- vagy időjelek és személyragok járulnak. Az igeragok egyszerű vagy összetett igeragokból álló ragozási sorai vannak.

2.1 Az igemódok

A beszélőnek, illetőleg a beszédbeli szereplőnek az igében kifejezett cselekvés-, történés/állapot- vagy létfogalomhoz való aktuális viszonyát, attitűdjét fejezik ki az igemódok. (vö. Adamikné 2007: 274)

A magyar nyelvben három igemódot különböztetünk meg:

- a) Kijelentő mód
- b) Feltételes mód
- c) Felszólító mód.

2.1.1 Kijelentő mód

A kijelentő mód (indicativus) amely tényszerű közlést, állítást, illetve bekövetkezett, folyamatban lévő vagy a jövőben bekövetkező cselekvést, történést, állapotot fejez ki. Például: Tegnap későn jöttem haza.

A nyelvekben általában a leggyakrabban használt igemód: amennyiben az adott közlendő kifejezésére nem vonatkoznak egyéb nyelvtani szabályok, vagy nem áll rendelkezésre más igemód, minden esetben a kijelentő mód használható.

Zéró morfémmal fejezzük ki, alaki jele testes morfémmaként nem létezik: esik-∅, lesz-∅.

A kijelentő mód a felszólító és óhajtó mondat kivételével minden mondatfajtaban előfordulhat (vö. Adamikné 2007: 274).

2.1.2 Feltételes mód

A feltételes mód (conditionalis) azt fejezi ki, hogy egy adott cselekvés, történés megvalósulása, illetve valaminek a létezése, állapota valamilyen feltételtől függ. Feltételes módban a cselekvés, történés, létezés vagy állapot végbemenése valamilyen feltételtől függ, tehát létrejötté óhajtott vagy bizonytalan.

Kötelezően az óhajtó mondatban fordul elő, de szerepelhet más mondatfajtaban is. Használata mindig a körülményektől függ (vö. Adamikné 2007: 275).

Alaki jele a -na, -ne, -ná, né módjel.

Például: haladna, kérné.

A feltételes módnak csak jelen és múlt idejű alakjai vannak.

2.1.3 Felszólító mód

A felszólító mód (imperativus), a beszélő akaratát, kívánságát, óhajtát vagy beleegyezését fejezi ki. Számos nyelvben utasítás, parancs, illetve kérés kifejezésére használatos.

Például: hagyd, add, tedd

Használata kötelező a felszólító mondatban, de modális értékkel szerepelhet kérdésben, óhajtásban, mellékmondatban.

Alaki jelei:

- a) a -j módjel, amely gyakran hasonul vagy összeolvad (nézz, láss) ;
- b) az sz-es és v-s változatú többalakú igetövekhez -gy alakban járul, a hisz igéhez -ggy alakban;
- c) a töben hosszú magánhangzós -t végű igék esetében a felszólító mód jele -s alakban kapcsolódik a tőhöz: ránt-s, indít-s;
- d) sok igénél akár zéró morféma is lehet (a tárgyas ragozás egyes szám 2. személyű rövidebb változatban): várd, add, edd, vidd, fessd (de a hosszabb változatban: vár-j-ad, ad-j-ad, e-gy-ed, vi-gy-ed, fes-s-ed) (vö. Csernicskó – Karmacs 2008:40).

Néhány igének kétféle felszólító módja lehet: tesszem-tetsszem, messe-metssze, lássatok-látsszatok.

2.2 Az igeidők

A beszélő az igében megnevezett folyamatnak a beszélés idejéhez vagy saját elképzelt álláspontjához való viszonyítását az igeragozás jelen, múlt és jövő idejének

kategóriájával fejezheti ki (vö. MMNyR, 1961: 491). A múlt idő megelőzi, a jövő idő követi a beszédidőt, a jelen idő pedig egybeesik vagy tartalmazza az eseményt.

Kijelentő módban mind a három igeidő előfordulhat, feltételes módban jelen és múlt idejű, felszólító módban pedig csak jelen idejű igealakokat találunk.

A magyar nyelvben az időjelölés egyszerű, azaz időjeles vagy összetett, amely segédigés igealakokkal történik. Az, hogy milyen formában jelöli az igealak az időt, nem jelenti azt, hogy a cselekvés ideje is a jelölt idő.

Nyelvünkben időjellel jelöltjük a múlt időt (-t, -tt). Alakilag jelöletlen, de a nyelvi rendszerben \emptyset morfémas a jelen idő. Összetett igei alakokkal: főnévi igenévvel és a fog szerkezettel pedig kifejezhetjük a jövő időt.

A jelöletlenség legtöbbször a jelen időt jellemzi, pedig több időt is ki tudunk fejezni ezzel az igealakokkal. Tehát a grammatikailag jelölt idő nem mindig esik egybe a cselekvés idejével (vö. Galgóczi 1992:151).

2.2.1 Jelen idő

A jelen idejű igealak kifejezi, hogy a cselekvés, történés, létezés vagy állapot a közléssel egyidejűleg történik-e meg.

Például: Mit csinálsz? Megyek haza.

Kifejezheti még:

- a cselekvés közvetlenül a közlés után következik. Ilyenkor a mondatban határozószó is van.

Például: Mindjárt megyek a városba

- a cselekvés a múltban elkezdődött és még most is tart. Legtöbbször időhatározó is van a mondatban.

Például: Már tíz éve Haranglábbon lakom.

- a jelenben elkezdett cselekvés a jövőben is tart.

Például: Egy hétig maradok nálatok.

- a cselekvés a jövőben fog megkezdődni.

Például: Holnapután jön a barátom (vö. Galgóczi 1992:158).

A jelen idő mindhárom módban megvan. Alaki jelölője a \emptyset morféma.

Kijelentő módban vonatkozhat:

- a valóságos jelen időre (Pl: Sétálni akarok menni);
- minden időre (Pl: A definíció jelentősége abban áll, hogy hozzásegít a pontos, szabatos fogalmak használatához);

- korábbi folyamatot jelölhet, ha a beszélő a múltba képzei vissza magát (Pl: Az 1848-as esztendő a férfimunka esztendejének indul);
- utóbb végbemenő folyamat (Pl: Rólam is hall még hírt).

Feltételes módban szintén a beszéléshez vagy a beszélő álláspontjához viszonyított egyidejű - jelen vagy utóidejű – jövő folyamatokra alkalmazható. (Pl: jövőre vonatkozik- A báró csak arra tart igényt, hogyha ettől a hústól a cigányok közül megveszne valamelyik, azt ő lőhesse le)

Felszólító módban múltra nem is vonatkozhat az igelak. csak a beszélő álláspontjához számított jelenre (Pl: Gondold meg és igyál).

2.2.2 Múlt idő

A múlt idejű igealak folyamata a beszélésnél korábbi időben történik. Alaki jelölője a -t, -tt időjel. Kifejezheti:

- a cselekvés a múltban kezdődött, be is fejeződött, de a hatása a jelenben is érzékelhető;

Például: Megírtam a levelet.

- a cselekvés közvetlenül a közlés elhangzása előtt fejeződött be;

Például: Éppen most írtam meg a levelet.

- jelölhet múltban lezajlott egyszeri eseményt;

Például: Kolombusz 1492-ben felfedezte Amerikát.

- átképzeléses előadásban kifejezheti, hogy a cselekvés a jövőben fog befejeződni.

Például: Egy hónap múlva befejeztem a főiskolát (vö: Galgóczi1992:158).

Múlt idejű ragozása a mai nyelvben csak a kijelentő és feltételes módnak van. Múlt időben a felszólító mód nem létezhet. Általában mindkettő a beszéléshez vagy a beszélő álláspontjához képest régebbi folyamatot fejez ki.

A kijelentő mód elmúlt események elbeszélésében szokásos. Pl: Kegyetlen téli este volt

- Vonatkozhat azonban két jövőbeli folyamat közül is az előbb végbemenőre

Pl: Ha majdan átfutottam – Göröngyös utamat, - ... - Eszméim győzedelme – Legyen emlékjelem.

- Olyan jövőbeli folyamatra, amelyet a beszélő szinte megvalósultnak tüntet föl.

Pl: Tégy le Dimén Ilkáról, ha nem, meghótál.

A feltételes mód múlt ideje jórészt korábbi, tehát immár megváltoztathatatlan, esetleg csak elképzelt folyamatokra utal.

Pl: Ha a farkas tovább bírta volna, az én mesém is tovább tartott volna.

Vonatkozhat még:

- múltra vonatkozó vágyakra.
- más irreális, régebbi folyamatra

Felszólító módban nincs a magyar igeragozásban múlt idő.

2.2.3 Jövő idő

A jövő idejű összetett igealak nyomatékosan arra utal, hogy az igealakban kifejezett cselekvés, történés, létezés a közlés elhangzása után megy végbe. A jövő időnek alaki jelölője nincs, körülírással, összetett formát használunk az utóidejűség kifejezésére:

főnévi igenév(a cselekvés megnevezése)+ fog segédige

2.3 Az igeidők és igemódok összefüggései

Az igeidők és igemódok összefüggésének lényege, hogy nem minden módban van a három igeidő.

Igemódok	Igeidők		
	Múlt	Jelen	Jövő
Kijelentő	+	+	+
Feltételes	+	+	-
Felszólító	-	+	-

A kijelentő módnak van: jelen, múlt és jövő idejű alakja is

Pl: írok, írtam, írni fogok

A feltételes módnak csak jelen és múlt idejű alakja van.

Pl: írnék, írtam volna

A felszólító módnak csak jelen ideje van.

Pl: írj!

A mód- és időjelölő eszközök egyetlen igealakon nem torlódhatnak, sőt kölcsönösen kizárják egymást. Egy igealakon vagy csak időjel, vagy csak módjel

található. Mind a kettő alaki jelölője lehet \emptyset morféma. A másik jelentésmozzanatot a \emptyset idő- vagy a módjel hordozza (vö. Galgóczi 1992:160).

2.4 A nyelvtani szám és személy

Az igeragozásban az igealak kifejezi, hogy:

- a) egy vagy több, illetve hogy 1., 2. vagy 3. személyű alany végzi-e a cselekvést;
- b) vagy (az alany számának és személyének kifejezése mellett) 2. vagy 3. személyű határozott tárgyra irányul-e a cselekvés.

A nyelvtani szám azt fejezi ki, hogy egy vagy több alany végzi-e a cselekvést. Ennek megfelelően a magyar nyelvben egyes számot és többes számot különböztetünk meg.

A nyelvtani személy egy szituációban résztvevők számára utaló nyelvtani kategória. Egyes és többes számban 1., 2. és 3. személyt különböztetünk meg.

Személyes névmásokkal szemléltetve: én, te, ő, mi, ti, ők.

A magyar igealakon a nyelvtani szám és személy kifejezői a személyragok. (vö. Csernicskó – Karmacsi 2008:42).

2.5 Igeragozási rendszerek

Igeragozásunknak két teljes, mind az egyes, mind a többes számban három-három személyre vonatkozó rendszere van. Megkülönböztetjük az alanyi és tárgyas ragozást. Az alanyi ragozás az alany számát és személyét mutatja csak meg, a tárgyas ezenkívül a határozott tárgy személyére is utal.

Alanyi ragozása minden igének lehet. Az alanyi ragozásban számon tartunk külön ikes és iktelen ragozást. Az ikes ragozás nem teljes, mert mindhárom módban csak jelen ideje és egyes száma van.

A tárgyas ragozása általában csak a tárgyas igéknek lehet, ezek kétféleképpen ragozhatók. A tárgyas ragozásnak csupán a harmadik személyű, határozott tárgyra van teljes alaksora, a második személyű tárgyra mindössze egyetlen külön igealak vonatkozik ((vö. Bencédy – Fábíán – Rác – Velcsov 1968:174)

2.5.1 Alanyi ragozás

Alanyi személyragoknak nevezzük azokat a ragokat, amelyek csupán az alany számát és személyét határozzák meg. A velük szerkesztett igealakok rendszerét alanyi igeragozásnak nevezzük.

Alanyi ragozása szinte minden igének van, hiszen határozott tárgyra való utalás nélkül valamennyi igénk használható. A csak tárgyatlan (intranszítív) igéknek csak alanyi ragozásuk van. Csak alanyi ragozása van például az esik, van, boldogul, stb.

igének, mert egyik sem bővíthető tárggyal (azaz nem utal határozott tárgyra) (vö. MMNyR, 1961: 491)

Alanyi ragozásban megkülönböztetünk a személyragok eltérései alapján iktelen és ikes ragozási típust. Különbség csak a három mód jelen idejének egyes számában van. Múlt és jövő időben tehát nincs ikes és iktelen ragozás. A többes számban egyáltalán nincs jelen.

Ikes igék: esik, alszik

Iktelen: vár, mos

Az iktelen egyes számú alakok szabályos sora:

1. vár-**o-k**
2. vár-**sz**
3. vár (\emptyset)

Ennek ikes megfelelője:

1. isz-**o-m**
2. isz-**o-l**
3. isz-**ik**

Iktelen tehát: -k, -sz, \emptyset , -unk/-ünk, -tok/-tek/-tök, -nak/-nek

Ikes: -m, -l, -ik,

A ragozási sor tehát a 3. személy ragjáról kapta a nevét, sőt az iktelen igéket ennek a ragnak a hiányáról nevezték el. A mindennapi beszéd és egyes nyelvjárások már nem ragaszkodnak úgy az ikes ragokhoz, míg a választékos nyelvhasználat gondosabban ragaszkodik hozzá. A mindennapok nyelvéből kiszorította az iktelen változat a kijelentő módú, jelen idejű, 3. személyű alak kivételével.

• Az ikes ragozás

Az ikes alanyi ragozás nem teljes: önálló személyragok csak egyes számban találhatóak meg, a többes számú alakok megegyeznek az iktelen változattal, sőt az időket is tekintve csonka a rendszer, mert csak a jelen idejű alakhoz járuló személyragok különültek el, a múlt és jövő idejű ikes igealakok ragja megegyezik az iktelen ragozás ragjaival (Galgóczi 1992: 161).

Alanyi ikes ragozás

		Jelen idő		
		Kijelentő mód	Felszólító mód	Feltételes mód
Egyes	szám	(o/e/ö)-m	(o/e/ö)-m	-m

1.személy			
Egyes szám	(o/e/ö)-l	(o/e/ö)-l, -Ø	-l
2.személy			
Egyes szám	-ik	-ék	-k
3.személy			

Kijelentő mód

Egyes szám	Jelen idő		
1. személy	alsz- om	esz- em	elszök- öm
2. személy	alsz- ol	esz- el	elszök- öl
3. személy	alsz- ik	esz- ik	elszök- ik

Feltételes mód

Egyes szám	Jelen idő		
1.személy	alud-ná- m	e-nn- ém	elszök-né- m
2.személy	alud-ná- l	e-nné- l	elszök-né- l
3.személy	alud-n- ék	e-nn- ék	elszök-né- k

Felszólító mód

Egyes szám	Jelen idő		
1.személy	alud-j-am	e-gy-em	elszök-j-em
2.személy	alud-j-ál	e-gy-él	elszök-j-él
3.személy	alud-j-ék	e-gy-ék	elszök-j-ék

Az ikés ragozás jellegzetes személyragjai kijelentő módban mutatkoznak meg legtisztábban. Ezek: -m, -l, -ik.

Mindig ikések a szenvedő és visszaható igék. Kivételek ezek alól az -ul/-ül képzős igék.

Az ingadozó alakokban is megtaláljuk a kijelentő mód jelen idejének egyes számú, harmadik személyében az -ik személyragot. Vannak olyan igék, amelyek még ebben az igealakban is ingadoznak a raghasználat tekintetében. Ezek az úgynevezett változó ikés igék -ik rag nélkül is használhatóak. Ilyenek például: hull – hullik, tündököl – tündöklök, botol – botlik, haldokol – haldoklik.

Sok esetben használatbeli különbséget lehet észlelni ezek között. Csak iktelenül szoktuk mondani „Hull a hó”, de csak ikesen használjuk abban az esetben, ha azt mondjuk „Hullik a szilva”. Éles jelentéskülönülés van a bán és bánik szavak között. A bán szó használatánál, ami használható tárggyal is (bán valamit) és a tárgyatlan bánik (valamivel) szónál erősen érezhető a szavak jelentésének megkülönböztetése.

Az ikés igék használatánál fontos megjegyeznünk:

- Az állandó ikés igéket a kijelentő módban szabályosan ragozzuk. Pl.: eszem, eszel, eszik.
- Feltételes és felszólító módban az iktelen ragozású alakok is megengedhetők. Pl.: innék, inna, igyak, igyon.
- Az ikés ragozás elhanyagolásával szemben, vannak, akik a nem állandó ikés igéket is így ragozzák a kijelentő mód első két személyében: hazudom, elválom (vö. Bencédy – Fábíán – Rácz – Velcsov 1968:178)

• **Iktelen ragozás**

A tipikus alanyi iktelen személyragok a kijelentő mód jelen idejében találhatók meg. Ezek: -k, -sz, Ø, -unk, -ünk, -tok, -tek, -tök, -nak, -nek. Az egyes szám második személyében a dz, s, sz, z végű igéken az –sz személyrag helyett -l ragot használunk.

Múlt időben valamivel másképp módosulnak a személyragok. Az egyes számú első személy ragja nem –k, hanem –m rag lesz. Ez azonos az ikés, és tárgyias ragozás személyragjával.

A feltételes mód jelen idejének személyragozása többes szám első személyében tér el a kijelentő mód jelenétől. Itt a rag –nk, előtte a módjel magánhangzóra végződik. Egyes szám második személy ragja mindig -l. Ebben a módban nem illeszkedik a módjel egyes szám első személyben: várnék, olvasnék.

Felszólító módban egyes szám harmadik személyében jelentkezik egy új személyrag, az –n. (vö. Bencédy – Fábíán – Rácz – Velcsov 1968:176)

Alanyi iktelen személyragok

	Kijelentő mód		Felszólító mód	Feltételes mód	
	Jelen idő	Múlt idő		Jelen idő	Múlt idő
E/1.	(o/e/ö)-k	-am/-em	-ek/-ak	-k	-am/-em
E/2.	-sz, (a/e)-sz,	-ál/-él	-él/-ál, zéró	-l	-ál/-él

	(o/e/ö)-l				
E/3.	Zéró	zéró	-en/-on/- ön	zéró	zéró
T/1.	-unk/- ünk	-unk/- ünk	-unk/-ünk	-nk	- unk/- ünk
T/2.	-tok/- tek/-tök -atok/- etek/- ötök	- atok/- etek	- atok/- etek	-tok/-tek	- atok/- etek
T/3.	(a)- nak/(e)- nek	-ek/-ak	(a)- nak/(e)- nek	-nak/- nek	-ek/-ak

Kijelentő mód

Szám/személy	Igeidők		
	Jelen idő	Múlt idő	Jövő idő
E/1.	vár- ok kér- ek	vár-t- am kér-t- em	várni fog- ok kérni fog- ok
E/2.	vár- sz kér- sz mos- ol néz- el	vár-t- ál kér-t- él	várni fog- sz kérni fog- sz
E/3.	vár-(Ø) kér-(Ø)	vár-t-(Ø) kér-t-(Ø)	várni fog- (Ø) kérni fog- (Ø)
T/1.	vár- unk kér- ünk	vár-t- unk kér-t- ünk	várni fog- unk kérni fog- unk

T/2.	vár- tok kér- tek ül- tők	vár-t- atok kér-t- etek	várni fog- tok kérni fog- tok
T/3.	vár- nak kér- nek	vár-t- ak kér-t- ek	várni fog- nak kérni fog- nak

Feltételes mód

Szám/személy	Jelen idő	Múlt idő
E/1.	vár-né- k kér-né- k	vár-t- am volna kér-t- em volna
E/2.	vár-ná- l kér-né- l	vár-t- ál volna kér-t- él volna
E/3.	vár-na-(\emptyset) kér-ne-(\emptyset)	vár-t(\emptyset) volna kér-t-(\emptyset) volna
T/1.	vár-ná- nk kér-né- nk	vár-t- unk volna kér-t- ünk volna
T/2.	vár-ná- tok kér-né- tek	vár-t- atok volna kér-t- etek volna
T/3.	vár-ná- nak kér-né- nek	vár-t- ak volna kér-t- ek volna

Felszólító mód

Szám/személy	Jelen idő	
E/1.	vár-j- ak	kér-j- ek
E/2.	vár-j- ál vár-j- (\emptyset)	kér-j- él kér-j-(\emptyset)
E/3.	vár-j- on	kér-j- en
T/1.	vár-j- unk	kér-j- ünk
T/2.	vár-j- atok	kér-j- etek
T/3.	vár-j- anak	kér-j- enek

2.5.2 Tárgyas ragozás

Teljes ragozási rendszerük csak a harmadik személyű határozott tárgy esetében van. Van egy másik típusa is a tárgyas ragozású személyragoknak. Ebbe a típusba csak egyes számú és 1. személyű igealak van, amely 2. személyű tárgyra utal. Második személyű határozott tárgyra minden módban és időben csak egyes számú első személyű alany esetén utal külön személyrag. Személyragja: -lak, -lek (vö. Farkas 1995:319)

A tárgyas ragozású igealak az alany számán és személyén kívül utal a határozott tárgyra is. Tárgyas ragozása csak a tárgyas igéknek van. Tárgyatlan és tárgyas jelentésben egyaránt előforduló igéinknek van alanyi és tárgyas ragozásuk. Például: várok, vársz, vár, de: várlak, várom, várod, várja

Határozott a harmadik személyű tárgy, ha:

- a tárgy tulajdonnév: Ismerd meg Kárpátalját!
 - a tárgy határozott névelős névszó: Vágom a fát.
 - A tárgy birtokos személyragos vagy birtokjeles szó: Látom anyámat jönni. Pistáét add ide.
 - a tárgy főnévi névmás (személyes, mutató, visszaható, kölcsönös birtokos stb.): Azt akarom! Meglepem magam.
 - a tárgynak névmási jelzője van, és ez mutató névmás: Ezt a ruhát akarom.
 - a tárgy főnévi igenév és saját határozott tárgya van: Szeretem a nyelvtant tanulni.
 - ha a mondat tárgya mellékmondatlal van kifejezve: Szeretem azt, aki elmegy.
- (vö. Galgóczi 1992: 163)

Harmadik személyű határozott tárgyra vonatkozó ragozás

Kijelentő mód

Szám/személy	Jelen idő	Múlt idő	Jövő idő
E/1.	vár- om kér- em	vár-t- am kér-t- em	várni fog- om kérni fog- om
E/2.	vár- od kér- ed	vár-t- ad kér-t- ed	várni fog- od kérni fog- od
E/3.	vár- ja kér- i	vár-t- a kér-t- e	várni fog- ja kérni fog- ja
T/1.	vár- juk kér- jük	vár-t- uk kér-t- ük	várni fog- juk kérni fog- juk

T/2.	vár- játok kér- itek	vár-t- átok kér-t- étek	várni fog- játok kérni fog- játok
T/3.	vár- ják kér- ik	vár-t- ák kér-t- ék	várni fog- ják kérni fog- ják

Feltételes mód

Szám/ személy	Jelen idő	Múlt idő
E/1.	vár-ná- m kér-né- m	vár-t- am volna kér-t- em volna
E/2.	vár-ná- d kér-né- d	vár-t- ad volna kér-t- ed volna
E/3.	vár-ná-(\emptyset) kér-né-(\emptyset)	vár-t- a volna kér-t- e volna
T/1.	vár-ná- nk kér-né- nk	vár-t- uk volna kér-t- ük volna
T/2.	vár-ná- tok kér-né- tek	vár-t- átok volna kér-t- étek volna
T/3.	vár-ná- k kér-né- k	vár-t- ák volna kér-t- ék volna

FelSZólító mód

Szám/ személy	Jelen idő
E/1.	vár-j- am , kér-j- em
E/2.	vár-j- ad , kér-j- ed ; vár- d , kér- d
E/3.	vár-j- a , kér-j- e
T/1.	vár-j- uk , kér-j- ük
T/2.	vár-j- átok , kér-j- étek

T/3.	vár-j-ák, kér-j-ék
------	--------------------

2.5.3 Rendhagyó ragozású igék

A rendhagyó ragozás azt jelenti, hogy a paradigma kevés vagy épp egyetlen szóhoz kapcsolódik.

Háromféle fő jelentése van:

- A van, volt, lesz valódi létige.

Pl. sok tanulnivalóm van. Sok tanulnivalóm volt. Sok tanulnivalóm lesz.

- A \emptyset volt, lesz egzisztencia ige.

Pl. Anyukám orvos \emptyset . Anyukám orvos volt. Anyukám orvos lesz

- A lesz, lett, lesz valaki (Valami válik valamivé).

Pl. Anyukám orvos (sá) lesz. Anyukám orvos (sá) lett. Anyukám orvos (sá) lesz.

A van és lesz szó alakjai keverednek, kiegészítik egymást a ragozásban.

Feltételes módban: volnék, lennék (jelentésük azonos).

Múlt időben kombinálódik: lettem volna, lettek volna.

Felszólító módban csak a lesz az alapige, és az sz-es és a v-s tőváltozatúakhoz hasonlóan: legyek, legyetek.

2.5.4 Hiányos ragozású igék

A hiányos ragozás azt jelenti, hogy egyes igék ragozási sorából hiányoznak bizonyos alakok. Ilyen igék: nincs, sincs, jön, szokott, tetszik.

1. Nincs, sincs

Csak kijelentő mód jelen idejének egyes és többes számú harmadik személyű alakjai vannak meg. Egyes számban van még egy személyragos hosszabb forma is: nincs, nincsen, sincs, sincsen. Többes számban: nincsenek, sincsenek.

2. Jön

A jön ige egyes és többes szám, második személyű, valamint többes szám első személyű felszólító módú alakját kétféleképpen fejezhetjük ki: jöjj, gyere, jöjjetek, gyertek, jöjjünk, gyerünk.

3. Szokott

Csak múlt időben, de ennek minden alakjában használjuk: szoktam, szoktál, szoktad, szokott, szoktuk volna, szoktunk volna stb. Jelentése a jelenre vonatkozik, mindig valamilyen rendszeresen végzett cselekvést fejezünk ki

vele. Igekötéők alkalmazásánál használjuk a jelen időt is: megszokod, rászoknak

4. Tetszik

A tetszik igét udvarias társalgásban használjuk. Körültekintően kell alkalmazni, mert ma már modorossá válik tőle beszédünk.

2.5 Ige az oktatásban

A kárpátaljai magyar tannyelvű általános iskolában az ige tanulmányozásával, már az elemi osztályokban is foglalkoznak. A tanulók negyedik osztályban ismerkednek meg elsőként a szófajokkal. Megismerkednek az ige, főnév, melléknév, számnév, névmás. névelő, igekötő, kötőszó témákkal.

Az ötödik osztály kezdésével mindenkinek tudnia kell felismerni a tanult szófajokat, tudni kell meghatározni azok lényeges ismérveit, továbbá a szabályokat példával illusztrálni is tudniuk kell. Leginkább erre épül az ötödik osztályban az ige, mint szófaj tanulása.

A hatodik osztályos tanmenet előírása szerint csupán csak ismétlésként kell érinteni a negyedik és ötödik osztályban tanultakat.

Hetedik osztályban már részletesen és nagy óraszámban taglalják az igét. Elsőként az ige fogalmát, jelentését és kérdéseit kell megtanulniuk. Hogyan fejez ki az ige cselekvést, történést és létezést egyaránt. Milyen más szófaji szerepben működhet és, hogy a mondatokban milyen mondatrészi szerepet tölt be. Hogy ezt a néhány témát megtanulják a diákok 4 óra áll a rendelkezésükre. Ezalatt kell elsajátítani azt is, hogy a megszerzett elméleti tudást a gyakorlatban is tudja alkalmazni. Mint például felismerni a mondatban az igéket, tudni, hogy milyen sajátosságok alapján ismerhető fel, hogyan különíthető el más szófajoktól. Megadott igéket elhelyezni, behelyezni egy szövegbe. Szövegeket, mondatokat szerkeszteni.

A következőkben az ige fajai a cselekvő és a cselekvés kölcsönös viszonya szerint tanulmányozzák: a cselekvő, műveltető, szenvedő, visszaható és ható igéket. Továbbá a képzőik. A tanulónak az a feladata, hogy felismerje jelentésbeli és alaktani ismertetőjegyek alapján a cselekvő, műveltető, szenvedő, visszaható és a ható igéket. Következő téma: Az ige fajai a cselekvés irányulása szerint (A tárgyas és a tárgyatlan igék). Az ige fajai a cselekvés, történés minősége szerint: a tartós: folyamatos és gyakorító; és a pillanatnyi cselekvést kifejező: kezdő, mozzanatos és befejezett igékkel folytatódik az igék tanulmányozása. A tanulóknak tudatosítani kell az igék csoportosításának három különböző szempontját: a cselekvő és a cselekvés viszonya; a

cselekvés irányulása; a cselekvés, történés minősége szerint. Tudni kell alkalmazni a különböző igefajtákat mondat- és szöveggörnyezetben. Ezt a hosszabb tananyagot hat órában kell átadni a tanulóknak és begyakorolni.

Következőkben az igetövekkkel ismerkednek meg a tanulók. Az egy- és a többalakú igetövek fogalmát kell értelmezni a tanulónak, továbbá tudja megkülönböztetni a gyakorlatban a különböző igetőtípusokat, tudja meghatározni az igék tőtípusát. Ismerje a szótári (szabad) tő és a nem szótári (kötött) tő fogalmát. Tisztában kell lenni a különböző tőváltozatokkal és ezeket a gyakorlatban alkalmazni kell. Sok helyesírási tudnivaló merül fel ebben a témakörben, ezeket is tudatosítani kell a tanulóknak. Itt két tanóra áll a rendelkezésükre.

Ezt követi az igeképzők téma, melyen belül igetövekből és névszótövekből való igeképzés, és az igéhez járuló és névszóhoz járuló igeképzők van. A tanulónak ismernie kell az igeképzők és igeképzése fogalmát és az ide tartozó helyesírási kérdéseket is tudniuk kell.

Az igemódok: a kijelentő, a feltételes, a felszólító mód. A tanuló ismerje az igemódokat, tudja értelmezni a fogalmát. Itt a legfontosabb az, hogy a gyakorlatban meg tudja-e különböztetni az igemódokat, ugyanis nagy szerepe van a szóbeli szövegalkotásban.

Az igeidők: jelen, múlt és jövő idő. Az igeidők fogalmával kell megismerkedni a hetedik osztályosoknak, megérteni az igemódok és az igeidők közötti összefüggéseket. Feladatuk még, hogy a megszerzett tudást tudják alkalmazni a gyakorlatban, tehát tudják a mód és időjelet alkalmazni.

Az ige száma és személye témakörben az alábbi altémákra kell figyelmet fordítani: Nyelvtani kifejezésük eszközei: az igei személyragok. A feltételes mód jelének helyes használata (*nákolás*). A kijelentő és a felszólító módú alakok helyes használata a *-t* végű igék esetében. Tudatosítani kell a tanulóknak, hogy az ige a tárgyhoz való viszonyulását is kifejezheti ezt meg kell tanulnia megkülönböztetni, hogy melyik az alanyi és melyik tárgyias ige.

A következő téma a hetedik osztályos tanmenetben az igeragozás. Azon belül a tárgyias és alanyi igeragozás. A tanulóknak feladata, hogy felismerjék az alanyi és tárgyias igeragokat, értsék meg az ikes ige fogalmát. Továbbá külön témaként foglalkoznak az ikes igék ragozásának különbségeivel és ezek helyes használatával az előbeszédben.

A továbbiakban még az ige helyesírása, az igekötő és az igenevek témakörök jelennek meg a hetedikes tanmenetben.

Nyolcadik osztályban már a mondatokkal (szószerkezetekkel, bővítményekkel, egyszerű mondatokkal) kell foglalkozni. A szófajok témakör csak ismétlésként jelenik meg.

Kilencedik osztályban pedig már az összetett mondatokat tanulmányozzák az egész éves tananyagban (vö. Kótyuk 2005: 9-68).

II. FEJEZET

A kutatás leírása

3. A kutatásról

3.1 Kutatási terület és eszközök

A munkám során az igeragozás mellett különböző változókat vizsgáltam. Feladatok segítségével próbáltam vizsgálni az olyan változókat, amelyeknek több megvalósulási formája van. Különböző feladattípusokban egyidejűleg vizsgáltam az igeragozására vonatkozó kérdéseket és változókat, melyek témaköre szorosan kötődik egymáshoz.

Az igeragozási hibák kutatására a legalkalmasabbnak a kérdőíves felmérés bizonyult. Ezért összeállítottam egy kérdőívet, amely kárpátaljai magyar általános iskolák hetedik, nyolcadik, illetve kilencedik osztályára vonatkozik. A kérdőív kitöltésre került a Haranglábi Oktatási-Nevelési Komplexum és a Bótrágyi Általános Iskola 7., 8. és 9. osztályában. A feladatlap kitöltése név nélkül történt. A tanulónak a születési évét, nemét, oktatási intézményét és magyar nyelvből szerzett érdemjegyét kellett feltüntetni. A Haranglábi Iskolában 15 tanuló, a Bótrágyi Általános Iskolában 32 tanuló töltötte ki. A munkámhoz tehát 47 kérdőív volt adott.

A feladatlap kitöltésére egy iskola tanóra volt adott. A kitöltés nem igényelt több időt 45 percnél.

A feladatok különböző típusba sorolhatóak. Eldöntendő és megválaszolendő, feleletválasztó és csoportosítási kérdéseket is tartalmaz.

Az első feladat az ige teljes ragozására vonatkozik. Tíz adott igealakot kellett a tanulóknak paradigmáira bontani. A második feladat viszonylag egyszerűbb és nem igényel annyi gondolkodást. A második feladat mondatjavító típusba tartozik. 4 mondatban kellett kijavítani a tanuló véleménye szerint helytelen igéket. A harmadik feladat hasonló a második feladathoz. Egy rövid szövegben kellett felismerniük az igék tájnyelvi változatát és feltüntetni ennek köznyelvi változatát is. A negyedik feladatban ismét a suksükölés, csukcsükölés és nákozák használatának gyakoriságára vonatkozik, mint az előző két feladatban is. Az ötödik feladat ismét az ige teljes ragozására vonatkozik. Csupán annyi változással, hogy az adott igét, adott paradigmák által kellett

ragozniuk. A hatodik feladat csupán egyetlen változóra vonatkozik: az ige alanyi és tárgyas ragozására. Az utolsó feladatban pedig csoportosítani kellett az igéket a módjuk alapján, kijelentő, felszólító és feltételes módba.

3.2 A kutatás résztvevői

A kutatásban résztvevő tanulók kiválasztásánál nem szerepelt sok kritérium. Csupán annak a feltételnek kellett megfelelniük, hogy tanulták-e már az ige tárgykörét. Az igét már ötödik osztályban tanulják a gyerekek, de a teljes ragozást csak hetedik osztályban tanulják. Tehát olyanok is részt vettek a felmérésben, akik egy vagy két éve tanulták az igeragozást (nyolcadik és kilencedik osztály).

A vizsgált két tanintézmény párhuzamos osztályaiban végeztem a felmérést az összehasonlítás lehetősége miatt.

IV. FEJEZET

4. A kutatás eredményeinek bemutatása és elemzése

Kutatásomat a Haranglábi Oktatási-Nevelési Komplexumban és a Bótrágyi Általános Iskolában végeztem kérdőíves felmérés formájában. A tanulók eredményeit összesítve szeretném bemutatni, külön tanintézményekre bontva. Elsőként a Haranglábi Iskolában elért eredményeket bontom szét és elemzem.

4.1 Az első feladat eredményeinek elemzése a Haranglábi Oktatási-Nevelési Komplexumban

A haranglábi iskolában 15 tanuló töltötte ki a kérdőívemet. Csak olyan tanulókkal töltöttem, akiknek már átfogó képe kell, hogy legyen az igékről, igeragozásról ugyanis hetedik osztályban szinte egész évben az ige témakörét taglalja a tananyag. Ebből adódóan alsóbb osztályokban nem töltöttem ki. Az eredményeket a könnyebb átláthatóság kedvéért rövid táblázatokba foglalom.

Az első feladatban 10 megadott igealak van felsorolva, melyeknek meg kellett határozni az idejét, számát, személyét, ragozását és módját. Hogy áttekinthető legyen táblázatos formában készült el ez a feladat. Sok gondolkodást igényel, de a célom az volt, hogy felmérjem, mennyire vannak otthon az ige ragozásában, hogyan tudják megállapítani a toldalékolt ige idejét, személyét, számát, ragozását és módját.

Elsőként az *öntözhetted* igét kellett elemezni. Már az idő meghatározásánál is vannak változatok. 2 tanuló azt állapította meg, hogy az öntözhetted jelen idejű, míg a többi 13 személy múlt idejűnek ítélte ez az igealakot.

A következő elemzésre szánt ige az *aludnék*. Idejét tekintve 12 tanuló mondja azt, hogy jelen idejű, 2 tanuló azt, hogy jövő idejű és egy tanuló szerint múlt idejű az igealak. A *olvasnék* időmeghatározásában 14 tanuló egyetértett és jelen időben határozta meg az adott igealakot, míg 1 tanuló elmondása alapján csak a jövőben fog lezajlani az esemény.

Lássuk a következő igealak amit elemezniük kellett. A negyedik elemzett szó után elmondhatom, hogy sok gyereknél nehézséget okoz az idő megállapítása is. Valószínűleg ez a hiányos háttértudás miatt lehetséges, ugyanis anyanyelvükként használják a magyar nyelvet és használat közben nem jelentkeznek efféle problémák. 2 tanuló úgy határozta meg, hogy múlt időben van az adott ige. 13 személy viszont helyesen válaszolt és jelen időben helyezte el.

Az *adtunk* igealak problematikusnak tűnik. Mindenhol nagy eltérések vannak, mind az időben, mind személyben, ragozásban és módban is, amit a későbbiekben

szemléltetek. Az idő meghatározásában egy személy úgy gondolja, hogy jövő időben van az igealak. 2 személy jelen időként. 12 tanuló pedig meg tudta állapítani, hogy múlt időben van az adott igealak.

	<i>öntözhetted</i>	<i>aludnék</i>	<i>olvasnék</i>	<i>lássuk</i>	<i>adtunk</i>
Jelen idő	2	12	14	13	2
Múlt idő	13	1		2	12
Jövő idő		2	1		1
Nem választott					

1. táblázat Az *öntözhetted, aludnék, olvasnék, lássuk,adtunk* igealakok idejének meghatározásának eredményei (1)

Következő elemzésre szánt igealak az *írnám*. 3 tanuló szerint jövő időben van, 2 tanuló szerint múlt időben és 10 szerint van jelen időben.

A *nézegecssük* idejét 15-ből 15 tanuló helyesen állapította meg. Ez az első egységes válasz. A *nézegecssük* jelen idejű igealak.

A következő elemzésre szánt igealak a *kifogásolnak*. Az időben majdnem egységes eredmény született. 14 tanuló állapította meg róla, hogy helyesen jelen időben van az igealak. 1 ember jövő időt jelölt meg

A *rúgnák* igealak már az idő meghatározása is problematikus. Múlt, jelen és jövő idő válaszokat is adtak a tanulók. 9-en adták meg helyes válaszként a jelen időt, de többen tévesztették ezt a jövő idővel (5 tanuló) és 1 gyerek a múlt időt nevezte meg.

Az első feladat utolsó igealakja a *kereshette*. Az igeidő megtalálása nem okozott különösebb problémát senkinek. 14 tanuló választotta a múlt időt és csak 1 a jövő időt

	<i>írnám</i>	<i>nézegecssük</i>	<i>kifogásolnak</i>	<i>rúgnák</i>	<i>kereshette</i>
Jelen idő	10	15	14	9	
Múlt idő	2			1	14
Jövő idő	3		1	5	1
Nem választott					

2. táblázat Az *írnám, nézegecssük, kifogásolnak, rúgnák, kereshette* igealakok idejének meghatározásának eredményei (1)

A másodikként az igealakok számát kellett meghatározni.

Az *öntözhetted* számának megadásánál, úgy gondolom egy kis zavarba keveredtek a tanulók ugyanis az egyes és többes szám beírása helyett 5 személy „második” számként felelt meg a kérdésre, a válasz lehetőségek felsorolása ellenére is. Tehát arra a következtetésre jutottam, hogy a többes számot szerették volna válaszként megadni. 10-en pedig helyesen, az egyes szám mellett döntöttek. Az *aludnék* száma megnevezésében mind a 15 kitöltő helyesen állapította meg és az egyes számot adta válaszként.

A szám értelmezésében zavarok vannak a tanulóknál. Több esetben a felsorolt lehetőségek közül (egyes és többes szám) ismét azt a választ írják le, hogy „második”. Magyarázat után is ezt a válaszlehetőséget választották ketten is, amikor az *olvasnék* igealakot kellett elemezni. 1 tanuló szerint többes számban van, 12 szerint egyes számban.

A következő szóban a szám megállapítása egyöntetű volt, mind a 15 felmérésben részt vevő gyerek megállapította, hogy a *lássuk* igealak többes számban van. Viszont az *adtunk* szónál ismét eltérések vannak, hiszen csak 12 helyes válasz érkezett.

	<i>öntözhetted</i>	<i>aludnék</i>	<i>olvasnék</i>	<i>lássuk</i>	<i>adtunk</i>
Egyes szám	10	15	12	15	3
Többes szám	5		3		12
Nem válaszolt					

3. táblázat Az *öntözhetted*, *aludnék*, *olvasnék*, *lássuk*, *adtunk* igealakok számának meghatározásának eredményei (1)

A következő igealakok: *írnám*, *nézegetünk*, *kifogásolnak* és *kereshette*. Mindegyikben csak egy-egy tanuló tévedett. A válaszadók közül 14 tanuló mindegyik igealak számának meghatározásában helyes választ adott meg.

A *rúgnák* igealak esetében felvet némi problémát a döntés, hiszen a válaszok nagy része helytelen volt. Mindössze 9 helyes válasz érkezett, melyben a többes számot jelölték meg. 6-an az egyes számot, ami arra enged következtetni, hogy a térségben a nákozás hozzátartozik a mindennapi kommunikációhoz.

	<i>írnám</i>	<i>nézegecssük</i>	<i>kifogásolnak</i>	<i>rúgnák</i>	<i>kereshette</i>
Egyes szám	14	1	1	6	14
Többes szám	1	14	14	9	1
Nem válaszolt					

4. táblázat Az *írnám, nézegecssük, kifogásolnak, rúgnák, kereshette* igealakok számának meghatározásának eredményei (1)

A következőkben az igealakok száma mellé a személyét is meg kellett határozni.

Az *öntözhetted* személye meghatározásában nem született egységes eredmény. 13-om tanuló szerint második személyű, 2-en az első személyt adták meg válaszként. Az következő szó: *aludnék*. Mindenki helyesen válaszolta meg.

Személyét tekintve 14-en helyesen válaszoltak és első személybe helyezték az *olvasnék* igt. 1 személy szerint második személyű.

A *lássuk* igealak 1 tanuló elmondása szerint harmadik személyben van, 3 szerint második személyben és 11 szerint első személyű.

Az *adtunk* ige személyét három ember második, 12 pedig a helyes többes szám első személyét nevezte meg helyes válaszként.

	<i>öntözhetted</i>	<i>aludnék</i>	<i>olvasnék</i>	<i>lássuk</i>	<i>adtunk</i>
1.személy	2	15	14	11	12
2. személy	13		1	3	3
3.személy				1	
Nem válaszolt					

5. táblázat Az *öntözhetted, aludnék, olvasnék, lássuk, adtunk* igealakok személyének meghatározásának eredményei (1)

Az *írnám* igealak számát tekintve majdnem egységes eredményt mutat. 14 tanuló az egyes számot nevezte meg és ennek megfelelően a személyt, első személynek. Egyetlen ember írta a harmadik személyt.

12 embernek sikerült helyes választ adni, ketten a harmadik személyt jelölték meg, egy tanuló pedig második személyt a *nézegecssük* igealaknál. 13 kitöltő döntött úgy, hogy a *kifogásolnak* harmadik személyű többes számú igealak. Ketten válaszoltak rosszul, első személyt választva.

Csak 4-en számították helyesen harmadik személyűnek a *rúgnák* igét. 11 személy viszont első személyűnek. Ami bizonyíthatja, hogy a nákozás a tanulók egy részénél természetes jelenség.

A utolsó szónál nem volt ilyen nagy fokú eltérés. 13 tanuló helyesen a harmadik személyt írta be válaszul, de ketten tévesztettek és első személyt tüntettek fel.

	<i>írnám</i>	<i>nézegecsük</i>	<i>kifogásolnak</i>	<i>rúgnák</i>	<i>kereshette</i>
1.személy	14	12	2	11	2
2. személy		1			
3.személy	1	2	13	4	13
Nem válaszolt					

6. táblázat Az *írnám, nézegecsük, kifogásolnak, rúgnák, kereshette* igealakok személyűnek meghatározásának eredményei (1)

Az ige ragozásának meghatározása sok tanulónak problémát okozott. Az első elemzésre szánt igealaknál megoszlik a vélemény 11 alanyi ragozásként értelmezte, csak 3 tanuló tárgyias igeiként, és egy ember nem válaszolt az adott kérdésre. Az *aludnék* szót 14 állapították meg helyesen alanyi ragozásban. 1 tanuló elmondása szerint tárgyias ragozása van.

1 tanuló nem válaszolt, 1 megállapítása szerint tárgyias ragozású, 12 tanuló értelmezte helyesen, alanyiként az *olvasnék* igealakot. Született egy „egyéb” válasz is.

Mint eddigi szavaknál sosem volt egyhangú válasz a ragozás terén, így itt sem egyértelmű válasz született. 12 tanuló szerint tárgyias a *lássuk* ige és három tanuló szerint alanyi. A ragozásban vannak a legnagyobb megoszlások. 1 adatközlő nem válaszolt, 9 a tárgyias ragozás mellett döntött és csak 5 személy válaszolta meg helyesen az alanyi ragozást az *adtunk* igealakban.

	<i>öntözhetted</i>	<i>aludnék</i>	<i>olvasnék</i>	<i>lássuk</i>	<i>adtunk</i>
Alanyi	11	14	12	3	5
Tárgyas	3	1	1	12	9
Nem válaszolt	1		2		1

7. táblázat Az *öntözhetted, aludnék, olvasnék, lássuk, adtunk* igealakok ragozásának meghatározásának eredményei (1)

A *nézegecsük* igealak ragozásában 10 kitöltő választotta a tárgyias ragozást, négyen az alanyit, egy személy pedig nem válaszolt a kérdésre.

A következő igealak (*kifogásolnak*) ragozásának meghatározásában már kicsivel nőtt a helyes válaszok aránya. 12 adatközlő jelölte meg helyes válaszként az alanyi ragozást. 2 tárgyias igealak tekintette a kifogásolnak igealakot. Lember pedig nem adott választ.

A *rúgnák* több szempontból is problémás szó ragozásának meghatározásánál is erősen meglátszik, a személyek és számok helytelen használata, vagy épp a nyelvjárás használata. Ugyanis csak ketten írtak helyes választ a ragozás kérdésére. 12-en adták meg helytelen válaszul az alanyi ragozást és egy tanuló üresen hagyta a rubrikát.

A kereshette szó ragozásánál 11-en választották a tárgyias ragozás lehetőségét. 2-en helytelen választ adtak alanyi ragozás megnevezése miatt, ketten pedig egyáltalán nem adtak meg választ.

	<i>írnám</i>	<i>nézegecsük</i>	<i>kifogásolnak</i>	<i>rúgnák</i>	<i>kereshette</i>
Alanyi	5	4	12	12	2
Tárgyas	9	10	2	2	11
Nem válaszolt	1	1	1	1	2

8. táblázat Az *írnám, nézegecsük, kifogásolnak, rúgnák, kereshette* igealakok ragozásának meghatározásának eredményei (1)

Legutoljára az ige módját kellett a diákoknak meghatározni. Az eredmények számításánál megállapítható, hogy a feladat ezen részén van a legtöbb eltérő válasz. Már az első szóban az *öntözhetted* módjának megállapításánál 11 tanuló választotta a feltételes módot, és csak 4 a kijelentő módot. A második igealak módjának meghatározásaként 13 tanuló megállapította, hogy feltételes módban van az *aludnék* ige. 2 tanuló szerint kijelentő módban. Az *olvasnék* ige módja nagyrészt egyhangúságot mutat. 14 tanuló feltételes módként ismerte fel, egy személy felszólító módban.

Mint eddig egyszer sem, itt sem egyhangú a válasz. A *lássuk* igealakban 1 adatközlő nem válaszolt a kérdésre, 3 kijelentő módot választotta, 3 a feltételes módot és csak nyolc személy választotta a felszólító módot.

Az adtunk ige módmeghatározása sem zökkenőmentes. A csupán 15 kitöltő közül mindegyik módra írtak választ. Érkezett 1 válasz a felszólító módra, 3 a feltételes módra és 11 helyes válasz a kijelentő módra.

	<i>öntözhetted</i>	<i>aludnék</i>	<i>olvasnék</i>	<i>lássuk</i>	<i>adtunk</i>
Kijelentő mód	4	2		3	11
Feltételes mód	11	13	14	3	3
Felszólító mód			1	8	1
Nem válaszolt				1	

9. táblázat Az *öntözhetted, aludnék, olvasnék, lássuk, adtunk* igealakok módjának meghatározásának eredményei (1)

Az *írnám* szónál 11 kitöltő választotta feltételes módú igének az *írnám* igealakot. 1 nem válaszolt, 2 kijelentőnek ítélte, 1 pedig felszólítóknak. Módban teljesen megoszló a válaszok aránya mindegyik igealaknál. Két tanuló egyáltalán semmilyen választ nem adott meg. 7 felszólító módot jelölte meg, 3 a kijelentő módot, 3 a feltételes módot a *nézegezzük* igénél. 13 személy választotta a kijelentő módot helyes válaszként. Két tanuló a megállapítása szerint feltételes módban van, amely válaszok nem elfogadhatóak. A *rúgnák* módjaként 12-en feltételes módot választottak, 2-en felszólító módot, 1 pedig kijelentő módot.

Az igemód megválasztásánál van némi zavar a válaszoknál. A többség, 10 tanuló feltételes módú igének állapította meg a *kereshette* igealakot. Csak négyen válaszoltak helyesen. 1 kitöltő felszólító módot is bejegyzett.

	<i>írnám</i>	<i>nézegezzük</i>	<i>kifogásolnak</i>	<i>rúgnák</i>	<i>kereshette</i>
Kijelentő mód	2	3	13	1	4
Feltételes mód	11	3	2	12	10
Felszólító mód	1	7		2	1
Nem válaszolt	1	2			

10. táblázat Az *írnám, nézegezzük, kifogásolnak, rúgnák, kereshette* igealakok módjának meghatározásának eredményei (1)

4.2 A második feladat eredményeinek elemzése a Haranglábi Oktatási-Nevelési Komplexumban

A második feladat egy teljesen más típusú feladat. Ez egy mondatjavító feladat. Ebben a feladatban ki kell javítani a tanuló véleménye által helytelen mondatokat. A feladatban 4 mondat szerepel. A mondatok a nyelvi különböző változókra vonatkoznak. Az elemzésben ismét kisebb táblázatok lesznek a segítségemre a könnyebb szemléltetés és átláthatóság kedvéért.

Az első mondatban a nákozás használatát vizsgáltam.

Örülne a barátom, ha végre írnák neki egy levelet.	A válaszadók száma
Helyesnek tartotta	0
Javította standardra	15
Javította egyébre	
Nem válaszolt	

11. táblázat Az *írnák* igealak helyénvalósága (az adott mondatba) a megkérdezettek válaszai alapján (1)

Ebben a mondatban mind a 15 kitöltő javította köznyelvi változatra az *írnák* szót. Mindegyik feltüntette a javított változatot.

A második mondatban egy másik jellemző változót vizsgáltam: a suksükölést

Rendszerint havonta fizessük a lakbért.	A válaszadók száma
Helyesnek tartotta	0
Javította standardra	13
Javította egyébre	2
Nem válaszolt	

12. táblázat A *fizessük* igealak helyénvalósága (az adott mondatba) a megkérdezettek válaszai alapján (1)

13 tanuló kijavította a *fizessük* nyelvjárási változatot standard, köznyelvi változatra. A javításokban szerepelt 2 egyéb változat is mindkét válaszoló „fizesjük”-et helyettesítette be a mondatba.

Azt javasolnám, hogy halasszuk el a megbeszélést.	A válaszadók száma
Helyesnek tartotta	13
Javította standardra	
Javította egyébre	2
Nem válaszolt	13

13. táblázat A halasszuk igealak helyénvalósága (az adott mondatba) a megkérdezettek válaszai alapján (1)

Ebben a mondatban leginkább nehéz volt a döntés. Ez az alak ebben a formában helyes. Pl: a kifessük is ilyen formában van. 13 tanuló változatlanul hagyta nem javítva benne hibát, ketten viszont helyesírási problémának tekintették és kijavították „halaszuk”-ra.

Azt ígértük, hogy délutánra kitakarítsuk a házat.	A válaszadók száma
Helyesnek tartotta	0
Javította standardra	11
Javította egyébre	4
Nem válaszolt	

14. táblázat A kitakarítsuk igealak helyénvalósága (az adott mondatba) a megkérdezettek válaszai alapján (1)

Az utolsó mondatban a csukcsükölést vizsgáltam. Ebben a kérdésben már nem volt mindenkinek egyértelmű a válasz. Három tanuló helyesnek tartotta a a kitakarítsuk változatot. Egy személy javította és „takarítjuk” változatot helyettesítette be a helyére. 11-en pedig a standard nyelvváltozatra javította ki

4.3 A harmadik feladat eredményeinek elemzése a Haranglábi Oktatási-Nevelési Komplexumban

A harmadik feladatban hasonló volt a feladat, mint a másodikban. Adott volt egy rövid kis szöveg, melyben néhány igét tájnyelvi változatban találtak a tanulók. A feladat az volt, hogy húzzák alá a tájnyelvi változatot és írják fölé a köznyelvi változatát.

A nákozásra és suksükölésre egyaránt van benne példa.

Az első mondat: *Az iskolában utolsó órán, amikor hallgassuk a tanárnő előadását mindig azon gondolkodok, hogy mi mást tudnák csinálni otthon.*

Ebben a mondatban két tájnyelvi változatot is találhattak a tanulók. Mind a 15 tanuló megtalálta az elsőt, azaz a hallgassuk szót. 12-en javították köznyelvi változatra. Egyéb válaszok is születtek. Pl: hallgatsuk, hallgatyuk és egy tanuló csak megtalálta, de nem javította ezt a formát.

A mondat másik felében találkozunk a tudnák szóval. Mindössze 8 iskolás találta meg és javította standard változatra. Ketten a gondolkodok igét írták volna más formában. A javításban gondolkodom és gondolkozok szavak kerültek be. Ugyanúgy hárman az otthon szót húzták alá és javították az otthon szóra.

	hallgassuk	tudnák
Csak aláhúzta		
Javította köznyelvre	12	8
Javította egyébre	2	
Nem válaszolt	1	7

15. táblázat A hallgassuk, tudnák igealakok helyénvalósága (az adott mondatba) a megkérdezettek válaszai alapján (1)

Második mondat: *Kicsengetés után szaladnák is hazafelé, amikor meglássuk a többiekkel, hogy az egyik felsős, milyen bravúrosan pattogtassa a labdát*

A második mondatban a szaladnák nákozós formát javította 11 tanuló köznyelvi változatra.

A meglássuk igét 7 tanuló javítaná csak ki más formára: 6 a köznyelvi mellett döntött és meglátjukra javította, 1 tanuló pedig meglátsukra javította.

A pattogtassa igét 10 tanuló javítaná ki. Ebből 9 a köznyelvre, tehát pattogatja szóra javította. 1 pedig pattogtatsa változatra javítaná.

	szaladnák	meglássuk	pattogtassa
Csak aláhúzta			
Javította köznyelvre	11	6	9
Javította egyébre		1	1
Nem válaszolt	4	8	5

16. táblázat A szaladnák, meglássuk, pattogtassa igealakok helyénvalósága (az adott mondatba) a megkérdezettek válaszai alapján (1)

A harmadik mondat: *Am tudjuk, hogy el is felejtessük, hogy vele játszunk mi is, mégis ámulattal nézzük őt.*

11 tanuló változtatná meg a felejthessük tájnyelvi változatot. 3 tanuló változatlanul hagyta, 8 pedig a köznyelvi változatot írta felé.

	felejthessük
Csak aláhúzta	3
Javította köznyelvre	
Javította egyébre	8
Nem válaszolt	4

17. táblázat A *felejthessük* igealak helyénvalósága (az adott mondatba) a megkérdezettek válaszai alapján (1)

4.4 A negyedik feladat eredményeinek elemzése a Harangláb Oktatási-Nevelési Komplexumban

A negyedik feladat feleletválasztó típusú feladat. Ki kell választani az ige mondatba illő alakját a két megadott alternatíva közül, a és b változatokból lehet választani. A feladat 6 kérdést tartalmaz.

Az első kérdés a suksükölés használatára vonatkozik. 11 tanuló a köznyelvi formát tartja a mondatba illőnek és mindössze négy használná a tájnyelvi nyelvváltozatot.

Ha tovább ... a találkozást, a végén semmi sem lesz belőle.	A válaszadók száma
a) halogassátok	4
b) halogatjátok	11
nem válaszolt	

18. táblázat A *halogassátok* és *halogatjátok* igealakok használatának megoszlása válaszok alapján (1)

A második kérdésben 14 kitöltő tartja a köznyelvi változatot a legjobban a mondatba illőnek. Csak egy adatközlő tartja a hallgassuk formát odaillőbbnek

Mi minden reggel a Petőfi Rádiót....	A válaszadók száma
a) hallgatjuk	14
b)hallgassuk	1
nem válaszolt	

19. táblázat A *hallgatjuk* és *hallgassuk* igealakok használatának megoszlása a válaszok alapján (1)

A következő kérdés a nákozás előfordulását vizsgálja. Egy személy egyik formát sem találja a mondatba illőnek. 11 a köznyelvi változatot, 3 pedig a tájnyelvit találja a legjobban a mondatba illőnek.

Nem ... egy olyan okot sem mondani, amiért itthon kellene maradnod.	A válaszadók száma
a) tudnák	3
b) tudnék	11
nem válaszolt	1

20. táblázat A *tudnák* és *tudnék* igealakok használatának megoszlása a válaszok alapján (1)

Az egyetlen kérdés amelyben teljesen egyenlően oszlanak meg a vélemények. 7-7 tanuló tartja megfelelőnek a két formát. Egy tartózkodó eredmény is lett.

Mindig a falu melletti legelőre ... ki a teheneket.	A válaszadók száma
a) hajtják	7
b) hajtsák	7
nem válaszolt	1

21. táblázat A *hajtják* és *hajtsák* igealakok használatának megoszlása a válaszok alapján (1)

A következő mondatban az ige ragozásának, alanyi és tárgyias ragozásának helyes használatát vizsgáltam. A 15 válaszadó közül 11 helyes válasz érkezett.

Amikor Péter belépett a szobába, éppen egy levelet ...	A válaszadók száma
a) fogalmztuk	4
b) fogalmztunk	11
nem válaszolt	

22. táblázat A *fogalmztuk* és *fogalmztunk* igealakok használatának megoszlása a válaszok alapján (1)

Meglepően egyhangú válasz érkezett az utolsó mondat esetében. Nem volt egy tanuló sem, aki ne választott volna az adott variánsok közül. Ha az arányokat tekintjük ebben a feladatban érkezett a legtöbb helyes válasz kérdésenként.

Anyu azt kérte, ...el a petrezselymet mire hazajön	A válaszadók száma
a) vetjük	1
b) vessük	14
nem válaszolt	

23. táblázat A *vetjük* és *vessük* igealakok használatának megoszlása a válaszok alapján (1)

4.5 Az ötödik feladat eredményeinek elemzése a Haranglábi Oktatási-Nevelési Komplexumban

Az ötödik feladatban hasonló volt a tennivaló, mint az első feladatban, csak hogy itt fordított helyzetben. Ez a feladat a megválaszolható feladattípusba tartozik. A megadott 8 ige a megfelelő alakba kellett helyezniük a megadott paradigmák, követelmények alapján.

Az első négy szó kritériumai:

Fest - (jelen idő, többes szám, 1. személy, felszólító mód, tárgyias ragozás) fessük

Keres - (jelen idő, egyes szám, 3. személy, kijelentő mód, alanyi ragozás) keres

Alszik - (múlt idő, egyes szám, 2. személy, kijelentő mód, alanyi ragozás) aludtál

Eszik - (jövő idő, többes szám, 2. személy, kijelentő mód, tárgyias ragozás) enni fogjátok

Az eredményeket tekintve nagyobb a helyes válaszok aránya. E között a négy szó között egyetlen okozott nehézséget: az *eszik*. További válaszként megadták a következőket: 2 tanuló „enni fognak”, 2 másik tanuló „enni fogtok”, és két másik tanuló az „eszitek” választ adta meg. 5 adatközlőnek sikerült a helyes „enni fogjátok” igealakot megadni válaszként. A *fest* szóban is több volt a helytelen megoldás. A válaszok mindegyike az alanyi és tárgyias ragozásban tett tévedéseket. A 8 rossz válasz mindegyike alanyi ragozásként a „fessünk” igealakot adta meg.

	fest	keres	alszik	eszik
Helyes válasz	6	14	11	5
Rossz válasz	8	1	3	6
Nem válaszolt	1		1	4

24. táblázat A *fest*, *keres*, *alszik* és *eszik* igék ragozása a megadott paradigmák alapján (1)

A második négy szó kritériumai:

Rúg - (jelen idő, többes szám, 3. személy, feltételes mód, tárgyas ragozás) rúgnák
 Oszt - (jelen idő, többes szám, 1. személy, felszólító mód, tárgyas ragozás) osszunk
 Tud - (jelen idő, egyes szám, 1. személy, feltételes mód, alanyi ragozás) tudnék
 Hajt - (jelen idő, többes szám, 1. személy, felszólító mód, tárgyas ragozás) hajtsuk
 A következő szavak mindegyikében nagyobb volt a helyes válaszok aránya. A második, *oszt* szóban ismét a alanyi ragozás és a tárgyas ragozás meghatározásával voltak problémák. Három tanuló az „osszunk” igealakot adta meg helyes válaszként, egy pedig az „osztunk” igealakot.

	rúg	oszt	tud	hajt
Helyes válasz	9	8	11	11
Rossz válasz	5	5	4	4
Nem válaszolt	1	2	1	

25. táblázat A *rúg, oszt, tud* és *hajt* igék ragozása a megadott paradigmák alapján (1)

4.6 A hatodik feladat eredményeinek elemzése a Haranglábi Oktatási-Nevelési Komplexumban

A hatodik feladatban csupán egyetlen változóra kellett figyelni a diákoknak. Eldöntendő kérdéseket tartalmaz a feladat. 8 szószerkezetben kellett megvizsgálni az ige ragozásának típusát. A feladatban nagy könnyítésnek bizonyult, hogy csak két válaszlehetőség volt: alanyi vagy tárgyas ragozás. Ez azzal bizonyítható, hogy az egész feladatban csupán két meg nem érkezett válasz volt.

A eredmények mindegyikében nagyobb számban vannak a helyes válaszok. Az „énekelek egy dalt” szószerkezetben viszont csak 5 embernek sikerült helyesen megválaszolni a kérdést. A többi tanuló megállapítása szerint tárgyas ragozásban van az adott szószerkezet. A legtöbb szóban csak két rossz válasz van.

	mindent érték	énekelek egy dalt	könyvet olvasok	a könyvet olvasom
Alanyi	13	5	13	2
Tárgyas	2	9	2	13
Nem válaszolt		1		

26. táblázat A *mindent érték, énekelek egy dalt, könyvet olvasok, a könyvet olvasom* szószerkezetek ragozásának meghatározásának eredményei (1)

A következő szószerkezetekben (írom a levelet, várom a vonatot, egy pirostat kérek, valamit látok) legtöbb helyen kettő kivételével mindenki helyesen határozta meg a szószerkezetekben lévő igék ragozását. A „valamit látok” szerkezetben minden kitöltőben helyes gondolat és megállapítás fogalmazódott meg.

	írom a levelet	várom a vonatot	egy pirostat kérek	valamit látok
Alanyi	2	1	13	15
Tárgyas	13	13	2	
Nem válaszolt		1		

27. táblázat Az írom a levelet, várom a vonatot, egy pirostat kérek, valamit látok szószerkezetek ragozásának meghatározásának eredményei (1)

4.7 A hetedik feladat eredményeinek elemzése a Haranglábi Oktatási-Nevelési Komplexumban

A utolsó feladatban a tanulóknak csoportosítani kellett az igéket a módjuk alapján felszólító, kijelentő és feltételes módba.

A kijelentő módú igék meghatározása mind a 15 tanulóban egyértelmű volt, mindenkinek sikerült az adott csoportba elhelyezni az igét. Viszont volt 2 tanuló aki a *süssön* igealakot is a kijelentő mód csoportjába írta be.

	Kijelentő mód
<i>kopog</i>	15
<i>pattog</i>	15
<i>játszik</i>	15

28. táblázat Az igék csoportosítása kijelentő módba a megadott válaszok alapján (1)

A feltételes módban már egy-egy szóban van egy-egy tévedés is. A *menne* igealakot helyesen, mind a 15 tanuló feltételes módúnak ítélte. A *kérnék* és *feküdné* igealakot csak egy-egy tanuló rontotta el, 14 helyesen válaszolta meg.

	Feltételes mód
<i>kérnék</i>	14
<i>menne</i>	15
<i>feküdné</i>	14

29. táblázat Az igék csoportosítása feltételes módba a megadott válaszok alapján (1)

A felszólító módú igék csoportosítása is aránylag jó eredményt mutat. Ide már csak két igelakot kellett csoportosítani. Ez 13 tanulónak sikerült. Összefoglalásként el tudom mondani, hogy ebben a feladatban történt a legkevesebb rossz válasz feltüntetése. A legmagasabb rossz válasz száma: kettő.

	Felszólító mód
<i>süssön</i>	13
<i>fuss</i>	13

30. táblázat Az igék csoportosítása felszólító módba a megadott válaszok alapján (1)

4.8 Az első feladat eredményeinek elemzése a Bótrágyi Általános Iskolában

Kutatásom második pontja a Bótrágyi Általános Iskola volt. A kutatás ugyanúgy zajlott, mint a Haranglábi Iskolában. Kérdőívemet 32 tanuló töltötte ki, csak olyan osztályok, amelyek már tanulták az adott témákat. Tehát a hetedik, nyolcadik és kilencedik osztály.

A feladatok egyeznek tehát az első feladatban 10 megadott igealak van felsorolva, melyeknek meg kellett határozni az idejét, számát, személyét, ragozását és módját. Elsőként az adott igealakok idejét szemléltettem táblázatokban, melyekben könnyen átlátható és nem szorul különösebb magyarázatokra.

Az első igealak meghatározása nem okozott problémát a tanulóknak. 32 iskolásból 26 helyesen választotta ki az idejét. A második igealak az *aludnék* már kicsivel több problémát vet föl. Mindössze 9 kitöltő tudta helyesen megállapítani az idejét. 22-en gondolták azt, hogy jövő időben van, valószínűleg a képzők okoztak zavarokat számukra. Ugyanez a helyzet az *olvasnék* igealakkal. A következő igék a *lássuk* és *adtunk*. Itt egyszerűbbnek bizonyult az idő meghatározása. 27 és 28 helyes válasz érkezett.

	<i>öntözhetted</i>	<i>aludnék</i>	<i>olvasnék</i>	<i>lássuk</i>	<i>adtunk</i>
Jelen idő	3	6	9	27	1
Múlt idő	26	-	-	2	28
Jövő idő	3	22	22	2	2
Nem válaszolt	0	4	1	1	1

31. táblázat Az öntözhetted, aludnék, olvasnék, lássuk, adtunk igealakok idejének meghatározásának eredményei (2)

Az *írnám* igealak ismét zavarokat keltett a tanulóknál, a megkérdezett 32 tanuló közül mindössze 8 válaszolta meg helyesen a kérdést, a feltételes mód ismét a jövő idő hatását keltette bennük. Ugyanúgy a *rúgnák* igénél csak 14 helyes válasz volt. A *nézegecssük, kifogásolnak, kereshette* igealakok idejének meghatározása egyszerűnek bizonyult. A *rúgnák* igénél sokan

	<i>írnám</i>	<i>nézegecssük</i>	<i>kifogásolnak</i>	<i>rúgnák</i>	<i>kereshette</i>
Jelen idő	8	24	27	14	-
Múlt idő	-	-	1	-	29
Jövő idő	22	6	2	16	1
Nem választott	2	2	2	2	2

32. táblázat Az írnám, nézegecssük, kifogásolnak, rúgnák, kereshette igealakok idejének meghatározásának eredményei (2)

A következőkben az adott igealakok nyelvtani számát kellett meghatározni. Mind az öt igének a többség helyesen határozta meg a számát. 4 esetben kettes számot adtak meg a többes szám helyett.

	<i>öntözhetted</i>	<i>aludnék</i>	<i>olvasnék</i>	<i>lássuk</i>	<i>adtunk</i>
Egyes szám	30	30	28	7	3
Többes szám	2		1	21	24
Nem választott		2	3	4	5

33. táblázat Az öntözhetted, aludnék, olvasnék, lássuk, adtunk igealakok számának meghatározásának eredményei (2)

A következő öt igealakban csak egy meghatározása volt problémás. A *rúgnák* alakot 32-ből 19 tanuló egyes számúnak ítélte, tehát az „én rúgnák” nyelvjárási alakot elemezték. Több szóban a többes szám helyett ismét kettes számot tüntettek fel: 3 tanuló a *nézegecssük*, 4 a *kifogásolnak* és 2 a *kereshette* igealaknál.

	<i>írnám</i>	<i>nézegecssük</i>	<i>kifogásolnak</i>	<i>rúgnák</i>	<i>kereshette</i>
Egyes szám	28	2	3	19	25
Többes szám		23	21	9	1
Nem választott	4	4	4	2	4

34. táblázat Az *írnám, nézegessük, kifogásolnak, rúgnák, kereshette* igealakok számának meghatározásának eredményei (2)

A szám meghatározásával sem ütköztek akadályokba. A többség minden szónál helyesen választotta meg a igealak számához illő személyét is. Itt már minden válasznál akad legalább két ember, aki semmilyen választ nem adott meg, a helytelenül válaszolók aránya pedig maximum egytől ötig terjed.

	<i>öntözhetted</i>	<i>aludnék</i>	<i>olvasnék</i>	<i>lássuk</i>	<i>adtunk</i>
1.személy	4	26	27	21	19
2. személy	24	4	1	4	5
3.személy	2		2	5	5
Nem választott	2	2	2	2	3

35. táblázat Az *öntözhetted, aludnék, olvasnék, lássuk, adtunk* igealakok személyének meghatározásának eredményei (2)

Az *írnám, nézegessük, kifogásolnak* és *kereshette* igealakokban nagyon alacsony a rossz válaszok száma. A legmagasabb szám a 6. Egyik szó sem okozott nagyobb nehézséget. Viszont a *rúgnák* alakja ismét a rossz válaszok sorát gyarapítja. Mint ahogy az előző kritérium alapján egyes számúnak ítélték, így most 19 tanuló társította hozzá az első személyt. A válaszolók több mint fele a tájnyelvi formájában értelmezték az adott alakot. Ez is bizonyítja, hogy a mindennapokban a nákozás jelenség természetes.

	<i>írnám</i>	<i>nézegessük</i>	<i>kifogásolnak</i>	<i>rúgnák</i>	<i>kereshette</i>
1.személy	26	21	3	19	2
2. személy	2	5	6	3	6
3.személy	1	3	21	6	20
Nem választott	3	3	2	4	4

36. táblázat Az *írnám, nézegessük, kifogásolnak, rúgnák, kereshette* igealakok személyének meghatározásának eredményei (2)

Következőnek 10 szó ragozását kellett megadni. A Bótrágyi Általános Iskola tanulóinak eddig ez okozott a legnagyobb kihívást ugyanis a szavak mindegyikére 18 tanuló egyáltalán nem adott meg semmilyen választ. Sem alanyi sem tárgyas ragozásba nem tudták besorolni. Az *öntözhetted* igealakban 8 helyes válasz és 7 helytelen volt a 17 megválaszolatlan mellett. Az *aludnék* ragozásában csak 3 rossz válasz érkezett, 11

tanuló felismerte az alanyi ragozását. Úgyszint az *olvasnék* igealakban 11-en válaszolták meg helyesen. A *lássuk* és *adtunk* igealakok ragozását is helyesen határozta meg 8 és 9 tanuló.

	<i>öntözhetted</i>	<i>aludnék</i>	<i>olvasnék</i>	<i>lássuk</i>	<i>adtunk</i>
Alanyi	7	11	3	6	9
Tárgyas	8	3	11	8	5
Nem válaszolt	17	18	18	18	18

37. táblázat Az *öntözhetted, aludnék, olvasnék, lássuk, adtunk* igealakok ragozásának meghatározásának eredményei (2)

A soron következő igealakokban is nagyon magas az a szám, amelyik a megválaszolatlan kérdéseket mutatja. Legkevesebb 18 és legtöbb 19. Már az első szóban aggasztó az eredmény ugyanis csak négy embernek sikerült megállapítani, hogy az *írnám* igealak tárgyas ragozása van. A *nézegecssük* alakban 7 helyes válasz, a *kifogásolnak* alakban 2, a *rúgnák*ban 5, a *kereshette* alakban pedig 3 helyes válasz volt. Összességében nagyon rosszak ezek az eredmények.

	<i>írnám</i>	<i>nézegecssük</i>	<i>kifogásolnak</i>	<i>rúgnák</i>	<i>kereshette</i>
Alanyi	10	7	2	8	11
Tárgyas	4	7	12	5	3
Nem válaszolt	18	18	18	19	18

38. táblázat Az *írnám, nézegecssük, kifogásolnak, rúgnák, kereshette* igealakok ragozásának meghatározásának eredményei (2)

Utolsóként a szavak módjának meghatározásában is vannak eltérések.

Már az első alakban csupán 9 helyes válasz, a másodikban 6, a harmadikban 9, a negyedikben 14, az utolsóban pedig 20 helyes volt.

	<i>öntözhetted</i>	<i>aludnék</i>	<i>olvasnék</i>	<i>lássuk</i>	<i>adtunk</i>
Kijelentő mód	9	19	15	14	20
Feltételes mód	10	6	9	3	3
Felszólító	7	2	2	9	1

mód					
Nem válaszolt	6	5	6	6	8

39. táblázat Az öntözhetted, aludnék, olvasnék, lássuk, adtunk igealakok módjának meghatározásának eredményei (2)

A további alakokban is nagyon sok helytelen válasz van. 7 személy nem adott választ egyik kérdésre sem.

	<i>írnám</i>	<i>nézegecsük</i>	<i>kifogásolnak</i>	<i>rúgnák</i>	<i>kereshette</i>
Kijelentő mód	11	20	12	14	9
Feltételes mód	11	3	7	11	14
Felszólító mód	3	3	6		2
Nem válaszolt	7	6	7	7	7

40. táblázat Az írnám, nézegecsük, kifogásolnak, rúgnák, kereshette igealakok módjának meghatározásának eredményei (2)

4.9 A második feladat eredményeinek elemzése a Bótrágyi Általános Iskolában

A második feladat már egy mondatjavító feladat. Ebben a feladatban ki kell javítani a tanuló véleménye által helytelen mondatokat. A feladatban 4 mondat szerepel. A mondatok a különböző nyelvi változókra vonatkoznak.

Az első mondatban a nákozás használatát vizsgáltam.

A 32 kitöltő közül mindössze egy hagyta meg az adott alakban az írják igét. 30 tanuló viszont kijavította standard nyelvváltozatra. 1 tanuló pedig nem adott meg semmilyen választ.

Örülne a barátom, ha végre írják neki egy levelet.	A válaszadók száma
Helyesnek tartotta	1
Javította standardra	30
Javította egyébre	0
Nem válaszolt	1

41. táblázat Az *írnák* igealak helyénvalósága (az adott mondatba) a megkérdezettek válaszai alapján (2)

A következő mondat a suksükölés használatára vonatkozik. Itt már megoszló vélemények születtek. 14 tanuló a sztenderd változatra javította ki. Többek, 16 tanuló viszont más nyelvjárási formáját adta meg: fizetsük, fizetük, stb.

Rendszerint havonta fizessük a lakbért.	A válaszadók száma
Helyesnek tartotta	0
Javította standardra	14
Javította egyébre	16
Nem válaszolt	2

42. táblázat A *fizessük* igealak helyénvalósága (az adott mondatba) a megkérdezettek válaszai alapján (2)

A soron következő mondat nem szorult javításra. 11 tanuló nem adott meg semmilyen választ, melyből arra következtettem, hogy helyesnek találják az adott alakot. Még hét tanuló feltüntette, hogy helyesnek találja. Viszont 14 egyéb válasz is érkezett, köztük: halasztsuk, halasztjuk, halasztyuk, stb.

Azt javasolnám, hogy halasszuk el a megbeszélést.	A válaszadók száma
Helyesnek tartotta	7
Javította standardra	
Javította egyébre	14
Nem válaszolt	11

43. táblázat A *halasszuk* igealak helyénvalósága (az adott mondatba) a megkérdezettek válaszai alapján (2)

Az utolsó mondat a csukcsük használatára vonatkozóan lett beletéve a feladatlapba. 22 tanuló kijavította a *kitakarítsuk* formát, a kijavítjuk változatra. 8 tanuló másként írta le a szót: kitakarítjuk, kitakarítysuk, stb.

Azt ígértük, hogy délutánra kitakarítsuk a házat.	A válaszadók száma
Helyesnek tartotta	0
Javította standardra	22
Javította egyébre	8

Nem válaszolt	2
---------------	---

44. táblázat A kitakarítsuk igealak helyénvalósága (az adott mondatba) a megkérdezettek válaszai alapján (2)

4.10 A harmadik feladat eredményeinek elemzése a Bótrágyi Általános Iskolában

A harmadik feladatban, ahol az igék tájnyelvi változatát kellett kijavítani köznyelvi változatra. Adott volt egy rövid kis szöveg, melyben néhány igét tájnyelvi változatban találtak a tanulók. A feladat az volt, hogy húzzák alá a tájnyelvi változatot és írják fölé a köznyelvi változatát. A nákozásra és suksükölésre egyaránt van benne példa.

Az első mondat: *Az iskolában utolsó órán, amikor hallgassuk a tanárnő előadását mindig azon gondolkodok, hogy mi mást tudnák csinálni otthon.*

Ebben a mondatban két tájnyelvi változatot is találhattak a tanulók.

Először a *hallgassuk* szóban találhattak kivetnivalót. 6 tanuló csak aláhúzta, de nem javította ki, mert így is helyesnek találta. 23 tanuló javította standard nyelvváltozatra. Egyéb szavak: hallgatjuk (2 esetben)

A *tudnák* esetében is ez a helyzet áll főt. 6 adatközlő csak aláhúzta, 17-en javították köznyelvi formára, 8-an pedig észre sem vették, hogy tájnyelvi nyelvváltozatban van. Egyéb szavak: tudjuk

	hallgassuk	tudnák
Csak aláhúzta	6	6
Javította köznyelvre	23	17
Javította egyébbre	2	1
Nem válaszolt	1	8

45. táblázat A hallgassuk, tudnák igealakok helyénvalósága (az adott mondatba) a megkérdezettek válaszai alapján (2)

Második mondat: *Kicsengetés után szaladnák is hazafelé, amikor meglássuk a többiekkel, hogy az egyik felsős, milyen bravúrosan pattogtassa a labdát*

A második mondatban már három szót lehetett standard változatra javítani.

A *szaladnák* változatát 24 tanuló javította köznyelvre. Hatan csak aláhúzták, de helyesnek találták.

A *meglássuk* alakot 21 tanuló kijavította köznyelvre, hatan ismét csak aláhúzták, de nem javították. 5 tanuló egyéb választ adott meg: „meglátyuk”

A *pattogtassa* változatát 21 tanuló ismét kijavította standardra, a már állandó hat adatközlő ezt az alakot is csak aláhúzta, 4-en pedig nem adtak meg választ.

	szaladnák	meglássuk	pattogtassa
Csak aláhúzta	6	6	6
Javította köznyelvre	24	21	21
Javította egyébre	0	5	1
Nem válaszolt	2	0	4

46. táblázat A *szaladnák, meglássuk, pattogtassa* igealakok helyénvalósága (az adott mondatba) a megkérdezettek válaszai alapján (2)

A harmadik mondat: *Am tudjuk, hogy el is felejthessük, hogy vele játszunk mi is, mégis ámulattal nézzük őt.*

Ebben a mondatban csupán egy változó szorult javításra. 19 tanuló javította ki köznyelvre. Egyéb válaszok: felejthetyük (5 esetben). Hat tanuló pedig ismét csak aláhúzta és nem javította semmilyen más formára.

	felejthessük
Csak aláhúzta	6
Javította köznyelvre	19
Javította egyébre	5
Nem válaszolt	2

47. táblázat A *felejthessük* igealak helyénvalósága (az adott mondatba) a megkérdezettek válaszai alapján (2)

4.11 A negyedik feladat eredményeinek elemzése a Bótrágyi Általános Iskolában

A negyedik feladat feleletválasztó típusú. Ki kell választani az ige mondatba illő alakját a két megadott alternatíva közül, a és b változatokból lehet választani. A feladat 6 kérdést tartalmaz.

Az első kérdés a suksükölés használatára vonatkozik. 31 tanuló a köznyelvi formát tartja a mondatba illőnek és mindössze 1 használná a tájnyelvi nyelvváltozatot.

Ha tovább ... a találkozást, a végén semmi sem lesz belőle.	A válaszadók száma
c) halogassátok	1
d) halogatjátok	31
nem válaszolt	0

48. táblázat A *halogassátok* és *halogatjátok* igealakok használatának megoszlása a válaszok alapján (2)

A második mondatban 25 tanuló használná a köznyelvi változatot. 7-en pedig a nyelvjárási formát tartják jobban a mondatba illőnek.

Mi minden reggel a Petőfi Rádiót....	A válaszadók száma
a) hallgatjuk	25
b)hallgassuk	7
nem válaszolt	0

49. táblázat A *hallgatjuk* és *hallgassuk* igealakok használatának megoszlása a válaszok alapján (2)

A harmadik mondatban van 8 tanuló, akik a nákozást részesítik előnyben. 24 tanuló viszont a standard változatot tartja a legjobban mondatba illőnek.

Nem ... egy olyan okot sem mondani, amiért itthon kellene maradnod.	A válaszadók száma
c) tudnák	8
d) tudnék	24
nem válaszolt	0

50. táblázat A *tudnák* és *tudnék* igealakok használatának megoszlása a válaszok alapján (2)

A következő mondatban is van 8 tanuló, aki inkább a nyelvjárási változatot használná inkább az adott mondatban. 24 tanuló a standard változatot helyezte előtérbe.

Mindig a falu melletti legelőre ... ki a teheneket.	A válaszadók száma
c) hajtják	24
d) hajtsák	8
nem válaszolt	0

51. táblázat A *hajtják* és *hajtsák* igealakok használatának megoszlása a válaszok alapján (2)

Az ötödik mondatban, ahol az igék helyes alanyi vagy tárgyias ragozását kellett pótolni, 30 tanuló választotta a köznyelvi formát. Mindössze ketten tartják mondatba illőbbnek a másik változatot.

Amikor Péter belépett a szobába, éppen egy levelet ...	A válaszadók száma
c) fogalmztuk	2
d) fogalmztunk	30
nem válaszolt	0

52. táblázat A *fogalmztuk* és *fogalmztunk* igealakok használatának megoszlása a válaszok alapján (2)

Az utolsó mondatban 28 tanuló választotta a valóban mondatba illő formát és csak 4 tanuló jelölte helytelenül.

Anyu azt kérte, ...el a petrezselymet mire hazajön	A válaszadók száma
c) vetjük	4
d) vessük	28
nem válaszolt	0

53. táblázat A *vetjük* és *vessük* igealakok használatának megoszlása a válaszok alapján (2)

4.12 Az ötödik feladat eredményeinek elemzése a Bótrágyi Általános Iskolában

Az ötödik feladatban a megadott 8 igét a megfelelő alakba kellett helyezniük adott paradigmák, követelmények alapján.

Az első négy szó kritériumai:

Fest - (jelen idő, többes szám, 1. személy, felszólító mód, tárgyas ragozás) fessük

Keres - (jelen idő, egyes szám, 3.személy, kijelentő mód, alanyi ragozás) keres

Alszik - (múlt idő, egyes szám, 2. személy, kijelentő mód, alanyi ragozás) aludtál

Eszik - (jövő idő, többes szám, 2. személy, kijelentő mód, tárgyas ragozás) enni fogjátok

Az eredményeket meglepően rosszak lettek. 32 tanuló közül a legmagasabb helyes válasz száma ebben a feladatban a hat. Elsőként a fest igét kellett átalakítani, amely 3 tanulónak sikerült. 26 rossz válasz érkezett. Egyéb rossz válaszok: festeném, festjük, fessetek, fessed, festitek, stb.

A második ige ragozása is hasonló eredményt mutat. 3 helyes válasz és 29 helytelen. Helytelenek: keresnek, keresi, keresek, keresem, keresném, stb.

Az alszik szóban sikerült 6 tanulónak helyes választ adni. 23 tanuló rossz választ adott meg. Ezek között: aludtak, aludtam, aludt, aludhatott, alszik, stb.

Az eszik szó adott paradigmáit 3 tanulónak sikerült alkalmazni. 26 tanuló viszont helytelen választ adott meg: enni fogok, enni fognak, enni fogtok, ennétek, enni akarnak, stb.

	fest	keres	alszik	eszik
Helyes válasz	3	3	6	3
Rossz válasz	26	29	23	26
Nem válaszolt	3		3	3

54. táblázat A *fest*, *keres*, *alszik* és *eszik* igék ragozása a megadott paradigmák alapján (2)

A második négy szó kritériumai:

Rúg - (jelen idő, többes szám, 3. személy, feltételes mód, tárgyas ragozás) rúgnák

Oszt - (jelen idő, többes szám, 1. személy, felszólító mód, tárgyas ragozás) osztuk

Tud - (jelen idő, egyes szám, 1. személy, feltételes mód, alanyi ragozás) tudnék

Hajt - (jelen idő, többes szám, 1. személy, felszólító mód, tárgyas ragozás) hajtsuk

A feladat további részében is elkésztő eredmények kerültek ki. A hajt szót egyetlen tanuló sem tudta az adott formába helyezni. A rúg és tud igét 2 tanuló válaszolta meg helyesen. Az oszt igét pedig egy tanulóval sikerült.

Egyéb válaszok a rúg igéhez: rúgnánk, rúgnék, rúgnám, rúgják, rúgták, stb.

Egyéb válaszok az oszt igéhez: osztunk, osztjuk, osztják, osztanám, stb.

Egyéb válaszok a tud igéhez: tudok, tudom, tudják, tudnám, stb.

Egyéb válaszok a hajt igéhez: hajtunk, hajtjuk, hajtják, hajtsák, stb.

	rúg	oszt	tud	hajt
Helyes válasz	2	1	2	0
Rossz válasz	25	27	27	29
Nem válaszolt	5	4	3	3

55. táblázat A *rúg*, *oszt*, *tud* és *hajt* igék ragozása a megadott paradigmák alapján (2)

4.13 A hatodik feladat eredményeinek elemzése a Bótrágyi Általános Iskolában

A hatodik feladatban csupán egyetlen változóra kellett figyelni a diákoknak. Eldöntendő kérdéseket tartalmaz a feladat. 8 szó szerkezetben kellett megvizsgálni az ige ragozásának típusát.

Az első három szószerkezet válaszai nagyrészt helyesek 24-24 és 16 helyes válasz. A *könyvet olvasok* szószerkezetben egyenlően vannak rossz és jó válaszok. A *könyvet olvasom* szószerkezetben viszont már a többség, 22 tanuló rosszul választotta meg az ige ragozását.

	mindent érték	énekelek egy dalt	könyvet olvasok	a könyvet olvasom
Alanyi	24	24	16	22
Tárgyas	8	8	16	12
Nem válaszolt	0	0	0	0

56. táblázat A *mindent érték, énekelek egy dalt, könyvet olvasok, a könyvet olvasom* szószerkezetek ragozásának meghatározásának eredményei (2)

A következő négy szószerkezetben is a többség helyesen válaszolt. Bár a *várom a vonatot* szószerkezetben 15 tanuló adott helytelen választ.

	írom a levelet	várom a vonatot	egy pirosat kérek	valamit látok
Alanyi	12	15	25	27
Tárgyas	20	17	7	5
Nem válaszolt	0	0	0	0

57. táblázat Az *írom a levelet, várom a vonatot, egy pirosat kérek, valamit látok* szószerkezetek ragozásának meghatározásának eredményei (2)

4.14A hetedik feladat eredményeinek elemzése a Bótrágyi Általános Iskolában

A utolsó feladatban a tanulóknak csoportosítani kellett az igéket a módjuk alapján felszólító, kijelentő és feltételes módba.

A kijelentő módban van: kopog pattog és játszik. Ebben a feladatban már kicsivel több helyes válasz érkezett. A *kopog* igét 23 tanuló csoportosította jó helyre, a *pattog* igét 22 tanuló, és a *játszik* igét pedig 26 tanuló.

	Kijelentő mód
<i>kopog</i>	23
<i>pattog</i>	22
<i>játszik</i>	26

58. táblázat Az igék csoportosítása kijelentő módba a megadott válaszok alapján (2)

Feltételes módú igék: kérnél, menne, feküdne. A menne és feküdne csoportosításával 26 tanulónak nem volt problémája és jó csoportba helyezte. Viszont a kérnék igealakot már csupán csak 14 tanuló oldotta meg helyesen.

	Feltételes mód
<i>kérnék</i>	14
<i>menne</i>	26
<i>feküdne</i>	26

59. táblázat Az igék csoportosítása feltételes módba a megadott válaszok alapján (2)

Felszólító módba csupán 2 ige van a felsoroltak közül: süssön és a fuss. A süssön igét 23 tanuló írta helyes csoportba, míg a fuss igealakot már 25 tanuló.

	Felszólító mód
süssön	23
fuss	25

60. táblázat Az igék csoportosítása felszólító módba a megadott válaszok alapján (2)

Összefoglalás

Szakedolgozatomban az igeragozási hibák előfordulását kutattam két általam kiválasztott általános iskolában Harangláb és Bótrágy községben.

A felmérés elvégzése érdekében egy feladatlapot állítottam össze, amelyben különféle feladattípusok találhatóak az ige ragozására vonatkozóan. A felmérésben résztvevő általános iskolák hetedik, nyolcadik és kilencedik osztályában került kitöltésre a feladatlap.

Szakedolgozatom három fejezetből áll. Az első fejezetben az ige és igeragozás elméleti kérdéseit taglaltam, ez a fejezet képezi az elméleti részt. A második fejezetben a kutatásom leírása következett. Majd a harmadik fejezetben a maga a kutatás eredményei vannak összesítve és szemléltetve táblázatok és magyarázatok által.

A kutatásban 47 tanuló vett részt összesen. A Haranglábti Oktatási-Nevelési Komplexumban 15 tanuló, a Bótrágyi Általános Iskolában pedig 32 tanuló töltötte ki az ige ragozására vonatkozó feladatlapot. A munkámmal az volt a célom, hogy megtudjam és bizonyítsam milyen mértékben sajátították el a tanulók az ige tárgykörét és, hogy a megszerzett elméleti tudást, hogyan kamatoztatják a gyakorlatban. Továbbá, ha hibákat követnek el, melyek a leggyakrabban előforduló hibák.

Az öt leggyakoribb igeragozási hibát vizsgáltam, melynek eredményei feladattípusonként eltérőek. Munkám elején több feltételezést is állítottam fel, melyek most igazolódni látszanak. Már az első feladatban bebizonyosodott, hogy a -hat/-het képző használata gátolja a tanulóknál a mód meghatározását. A megkérdezettek közül 21 tanuló mondta azt, hogy az öntözheted igealak feltételes módban van, a kereshette szóról 24-en – ez több mint a fele a megkérdezetteknek.

Következő beigazoltnak látszó feltételezésem, miszerint a tanulók nem tudnak különbséget tenni tájnyelvi és köznyelvi nyelvváltozatok között leginkább az ige teljes ragozásánál volt megfigyelhető, nem pedig az erre kialakított feladatban. Ugyanígy az ige alanyi és tárgyias ragozásnak a meghatározása. A megadott igei paradigmák általi ragozás elkeserítő eredményeket mutatott. Mindegyik szó ragozásánál nagyon magas a rossz válaszok aránya. Legkevesebb rossz válasz a 26(ami már így is több a felénél), legtöbb rossz válasz 33 a 47 adatközlőtől, mindemellett sok megválaszolatlan kérdés is volt.

2 feladat a suksükölés, szukszükölésre és nákozásra irányult. Melyben igazolódott a használatuk, de nem helyezik többségben a köznyelv fölé.

Az iskolák eredményeit összevetve A Haranglábi Oktatási-Nevelési komplexumban jobb eredmények születtek a feladatlap megoldása terén. Sok esetben lehet arra a következtetésre jutni, hogy a tanulók nem jártasak a témában, tehát az oktatás minősége is erősen hatással van az elért eredményekre.

Munkámat elvégezve, céljaimat teljesítve és feltételezéseimet alátámasztva el tudom mondani, hogy tényleg nagyon fontos odafigyelni az ige ragozására és ennek oktatására. Külön figyelmet kell szentelni a mindennapi használatban lévő nyelvváltozatra és külön a köznyelvi nyelvváltozatra, felhívni a figyelmet a különbségekre. Hisz az a feladat, hogy a kettő egymás mellett tökéletesen működjön és az igeragozásában se legyenek kiküszöbölhetetlen problémák.

Резюме

У роботі я досліджувала появлення помилок при відмінюванні дієслів у школах с. Горонглаб та с. Батрадь.

Для здійснення дослідження я склала робочий лист у якому були наведені різні типи завдань на відмінювання дієслів. Ці завдання були видані учням сьомих, восьмих та дев'ятих класів для виконання.

Робота складається з трьох розділів. У першому розділі наведені теоретичні питання про дієслово та про його відмінювання. Другий розділ містить в собі опис проведеного дослідження. У третьому розділі наведені результати дослідження, які ілюстровані за допомогою таблиць та діаграм.

У дослідженні приймало участь 47 учнів. У Гаранглабському ОВК анкету про відмінювання дієслів заповнило 15 учнів, у Батрадському ЗОШ I-II ступенів – 32 учнів. Метою роботи було дізнатися та довести наскільки учні змогли засвоїти теоретичні знання про дієслово і наскільки можуть їх використати на практиці. А також дізнатися, найчастіше які помилки виникають в учнів.

Я досліджувала п'ять найчастіших помилок, які виникають при відмінюванні дієслів, результатів яких відрізнялися за типами завдань. На початку я поставила багато припущень, які виправдалися. Вже у першому завданні підтвердилося, що використання суфіксів *-hat/-het* блокує визначення відмінку в учнях. З опитаних учнів 21 сказало, що форма дієслова *öntözhetted* знаходиться в умовному відмінку, а 24 учнів так сказало про слово *kereshette*, що являється більше половиною опитаних.

Наступним виправданним припущенням було те, що учні не можуть відрізнити діалект від простої мовної форми і це було чітко видно при повному відмінюванні дієслова, а не при спеціальному завданні створеного для цього. Так само це спостерігається при визначенні відмінювання підмета і додатку дієслова. Відмінювання дієслова за заданою парадигмою показали жахливі результати. Дуже висока частка помилок при відмінюванні кожного слова.

Два завдання були спрямовані на визначення *süksükölés, szukszükölés* та *nákozás*. У яких підтвердилося їх використання, але їм не надають перевагу в основній мовній формі.

Порівнюючи результати шкіл учні Гаранглабського ОВК показали кращі результати при виконанні завдань анкети. У багатьох випадках я дійшла такого

припущення, що учні не обізнані в темі, тому якість освіти безпосередньо впливає на здобуті результати.

У завершенні роботи можу сказати, що дуже важливим є слідкування за відмінюванням та за його викладанням. Окремо треба приділити увагу на різницю між домашньою мовною формою та загально використовуваною мовною формою. Завданням є те, щоб ці два види відмінно працювали одночасно і щоб були відсутні проблеми при відмінюванні дієслів.

Mellékletek:

A két általános iskolában elért összesített eredmények

Az első feladat összesített eredményei

	<i>öntözhetted</i>	<i>aludnék</i>	<i>olvasnék</i>	<i>lássuk</i>	<i>adtunk</i>
Jelen idő	5	18	23	40	3
Múlt idő	39	1		4	40
Jövő idő	3	24	23	2	3
Nem választott		4	1	1	1

61.táblázat Az öntözhetted, aludnék, olvasnék, lássuk, adtunk igealakok idejének meghatározásának eredményei (3)

	<i>írnám</i>	<i>nézegecsük</i>	<i>kifogásolnak</i>	<i>rúgnák</i>	<i>kereshette</i>
Jelen idő	18	39	41	23	
Múlt idő	2		1	1	43
Jövő idő	25	6	3	21	2
Nem választott	2	2	2	2	2

62.táblázat Az írnám, nézegecsük, kifogásolnak, rúgnák, kereshette igealakok idejének meghatározásának eredményei (3)

	<i>öntözhetted</i>	<i>aludnék</i>	<i>olvasnék</i>	<i>lássuk</i>	<i>adtunk</i>
Egyes szám	40	45	40	7	27
Többes szám	7		4	35	15
Nem választott		2	3	4	5

63.táblázat Az öntözhetted, aludnék, olvasnék, lássuk, adtunk igealakok számának meghatározásának eredményei (3)

	<i>írnám</i>	<i>nézegecsük</i>	<i>kifogásolnak</i>	<i>rúgnák</i>	<i>kereshette</i>
Egyes szám	42	3	4	25	39
Többes szám	1	40	39	18	4
Nem választott	4	4	4	4	4

64.táblázat Az írnám, nézegecsük, kifogásolnak, rúgnák, kereshette igealakok számának meghatározásának eredményei (3)

	<i>öntözhetted</i>	<i>aludnék</i>	<i>olvasnék</i>	<i>lássuk</i>	<i>adtunk</i>
1.személy	6	41	41	32	31
2. személy	37	4	2	7	8
3.személy	2		2	6	5
Nem választott	2	2	2	2	3

65.táblázat Az öntözhetted, aludnék, olvasnék, lássuk, adtunk igealakok személyének meghatározásának eredményei (3)

	<i>írnám</i>	<i>nézegessük</i>	<i>kifogásolnak</i>	<i>rúgnák</i>	<i>kereshette</i>
1.személy	40	33	4	30	4
2. személy	2	6	6	3	6
3.személy	2	5	35	10	33
Nem választott	3	3	2	4	4

66. táblázat Az *írnám, nézegessük, kifogásolnak, rúgnák, kereshette* igealakok személyének meghatározásának eredményei (3)

	<i>öntözhetted</i>	<i>aludnék</i>	<i>olvasnék</i>	<i>lássuk</i>	<i>adtunk</i>
Alanyi	18	25	23	11	10
Tárgyas	11	4	4	18	18
Nem választott	18	18	20	18	19

67.táblázat Az *öntözhetted, aludnék, olvasnék, lássuk, adtunk* igealakok ragozásának meghatározásának eredményei (3)

	<i>írnám</i>	<i>nézegessük</i>	<i>kifogásolnak</i>	<i>rúgnák</i>	<i>kereshette</i>
Alanyi	9	17	4	17	5
Tárgyas	19	11	24	10	22
Nem választott	19	19	19	20	20

68.táblázat Az *írnám, nézegessük, kifogásolnak, rúgnák, kereshette* igealakok ragozásának meghatározásának eredményei (3)

	<i>öntözhetted</i>	<i>aludnék</i>	<i>olvasnék</i>	<i>lássuk</i>	<i>adtunk</i>
Kijelentő mód	13	21	15	17	31
Feltételes mód	21	19	23	6	6
Felszólító mód	7	2	3	17	2
Nem választott	6	5	6	7	8

69. táblázat Az *öntözhetted, aludnék, olvasnék, lássuk, adtunk* igealakok módjának meghatározásának eredményei (3)

	<i>írnám</i>	<i>nézegessük</i>	<i>kifogásolnak</i>	<i>rúgnák</i>	<i>kereshette</i>
Kijelentő mód	13	23	25	15	13
Feltételes mód	22	6	9	23	24
Felszólító mód	4	10	6	2	3
Nem választott	8	8	7	7	7

70.táblázat Az *írnám, nézegessük, kifogásolnak, rúgnák, kereshette* igealakok módjának meghatározásának eredményei (3)

Az második feladat összesített eredményei

Örülne a barátom, ha végre írnák neki egy levelet.	A válaszadók száma
Helyesnek tartotta	1
Javította standardra	45
Javította egyébre	
Nem válaszolt	1

71. táblázat Az *írnák* igealak helyénvalósága (az adott mondatba) a megkérdezettek válaszai alapján (3)

Rendszerint havonta fizessük a lakbért.	A válaszadók száma
Helyesnek tartotta	
Javította standardra	27
Javította egyébre	18
Nem válaszolt	2

72. táblázat A *fizessük* igealak helyénvalósága (az adott mondatba) a megkérdezettek válaszai alapján (3)

Azt javasolnám, hogy halasszuk el a megbeszélést.	A válaszadók száma
Helyesnek tartotta	20
Javította standardra	
Javította egyébre	16
Nem válaszolt	11

73. táblázat A *halasszuk* igealak helyénvalósága (az adott mondatba) a megkérdezettek válaszai alapján (3)

Azt ígértük, hogy délutánra kitararítsuk a házat.	A válaszadók száma
Helyesnek tartotta	
Javította standardra	25
Javította egyébre	20
Nem válaszolt	2

74. táblázat A *kitakarítsuk* igealak helyénvalósága (az adott mondatba) a megkérdezettek válaszai alapján (3)

A harmadik feladat összesített eredményei

Az első mondat: *Az iskolában utolsó órán, amikor hallgassuk a tanárnő előadását mindig azon gondolkodok, hogy mi mást tudnák csinálni otthon.*

	hallgassuk	tudnák
Csak aláhúzta	6	6
Javította köznyelvre	35	25
Javította egyébre	4	1
Nem válaszolt	2	15

75. táblázat A *hallgassuk, tudnák* igealakok helyénvalósága (az adott mondatba) a megkérdezettek válaszai alapján (3)

Második mondat: *Kicsengetés után szaladnák is hazafelé, amikor meglássuk a többiekkel, hogy az egyik felsős, milyen bravúrosan pattogtassa a labdát*

	szaladnák	meglássuk	pattogtassa
Csak aláhúzta	6	6	6
Javította köznyelvre	35	27	30
Javította egyébre		6	2
Nem válaszolt	6	8	9

76.táblázat A szaladnák, meglássuk, pattogtassa igealakok helyénvalósága (az adott mondatba) a megkérdezettek válaszai alapján (3)

A harmadik mondat: *Am tudjuk, hogy el is felejthessük, hogy vele játszunk mi is, mégis ámulattal nézzük őt.*

	felejthessük
Csak aláhúzta	9
Javította köznyelvre	27
Javította egyébre	5
Nem válaszolt	6

77. táblázat A felejthessük igealak helyénvalósága (az adott mondatba) a megkérdezettek válaszai alapján (3)

A negyedik feladat összesített eredményei

Ha tovább ... a találkozást, a végén semmi sem lesz belőle.	A válaszadók száma
e) halogassátok	5
f) halogatjátok	42
nem válaszolt	

78. táblázat A halogassátok és halogatjátok igealakok használatának megoszlása a válaszok alapján (3)

Mi minden reggel a Petőfi Rádiót....	A válaszadók száma
a) hallgatjuk	39
b)hallgassuk	8
nem válaszolt	

79.táblázat A hallgatjuk és hallgassuk igealakok használatának megoszlása a válaszok alapján (3)

Nem ... egy olyan okot sem mondani, amiért itthon kellene maradnod.	A válaszadók száma
e) tudnák	11
f) tudnék	35
nem válaszolt	1

80.táblázat A tudnák és tudnék igealakok használatának megoszlása a válaszok alapján (3)

Mindig a falu melletti legelőre ... ki a teheneket.	A válaszadók száma
e) hajtják	31
f) hajtsák	15
nem válaszolt	1

81.táblázat A *hajtják* és *hajtsák* igealakok használatának megoszlása a válaszok alapján (3)

Amikor Péter belépett a szobába, éppen egy levelet ...	A válaszadók száma
e) fogalmztuk	6
f) fogalmztunk	41
nem válaszolt	

82.táblázat A *fogalmztuk* és *fogalmztunk* igealakok használatának megoszlása a válaszok alapján (3)

Anyu azt kérte, ...el a petrezselymet mire hazajön	A válaszadók száma
e) vetjük	5
f) vessük	42
nem válaszolt	

83. táblázat A *vetjük* és *vessük* igealakok használatának megoszlása a válaszok alapján (3)

Az ötödik feladat összesített eredményei

	fest	keres	alszik	eszik
Helyes válasz	9	17	17	8
Rossz válasz	34	30	26	32
Nem válaszolt	4		4	7

84. táblázat A *fest*, *keres*, *alszik* és *eszik* igék ragozása a megadott paradigmák alapján (3)

	rüg	oszt	tud	hajt
Helyes válasz	11	9	13	11
Rossz válasz	30	32	30	33
Nem válaszolt	6	6	4	3

85.táblázat A *rüg*, *oszt*, *tud* és *hajt* igék ragozása a megadott paradigmák alapján (3)

A hatodik feladat összesített eredményei

	mindent érték	énekelek egy dalt	könyvet olvasok	a könyvet olvasom
Alanyi	37	29	29	12
Tárgyas	10	17	18	35
Nem válaszolt		1		

86. táblázat A *mindent érték*, *énekelek egy dalt*, *könyvet olvasok*, *a könyvet olvasom* szó szerkezetek ragozásának meghatározásának eredményei (3)

	írom a levelet	várom a vonatot	egy pirosat kérek	valamit látok
Alanyi	14	16	38	42
Tárgyas	33	30	9	5
Nem válaszolt		1		

87. táblázat Az *írom a levelet, várom a vonatot, egy pirosat kérek, valamit látok* szó szerkezetek ragozásának meghatározásának eredményei (3)

A hetedik feladat összesített eredményei

	Kijelentő mód
<i>kopog</i>	38
<i>pattog</i>	37
<i>játszik</i>	41

88. táblázat Az *igék csoportosítása kijelentő módba a megadott válaszok alapján* (3)

	Feltételes mód
<i>kérnék</i>	28
<i>menne</i>	41
<i>feküdne</i>	40

89. táblázat Az *igék csoportosítása feltételes módba a megadott válaszok alapján* (3)

	Felszólító mód
süssön	36
fuss	38

90. táblázat Az *igék csoportosítása felszólító módba a megadott válaszok alapján* (3)

Táblázatok jegyzéke

1. táblázat Az <i>öntözhetted, aludnék, olvasnék, lássuk, adtunk</i> igealakok idejének meghatározásának eredményei (1)	34
2. táblázat Az <i>írnám, nézegessük, kifogásolnak, rúgnák, kereshette</i> igealakok idejének meghatározásának eredményei (1)	34
3. táblázat Az <i>öntözhetted, aludnék, olvasnék, lássuk, adtunk</i> igealakok számának meghatározásának eredményei (1)	35
4. táblázat Az <i>írnám, nézegessük, kifogásolnak, rúgnák, kereshette</i> igealakok számának meghatározásának eredményei (1)	36
5. táblázat Az <i>öntözhetted, aludnék, olvasnék, lássuk, adtunk</i> igealakok személyének meghatározásának eredményei (1)	36
6. táblázat Az <i>írnám, nézegessük, kifogásolnak, rúgnák, kereshette</i> igealakok személyének meghatározásának eredményei (1)	37
7. táblázat Az <i>öntözhetted, aludnék, olvasnék, lássuk, adtunk</i> igealakok ragozásának meghatározásának eredményei (1)	37
8. táblázat Az <i>írnám, nézegessük, kifogásolnak, rúgnák, kereshette</i> igealakok ragozásának meghatározásának eredményei (1)	38
9. táblázat Az <i>öntözhetted, aludnék, olvasnék, lássuk, adtunk</i> igealakok módjának meghatározásának eredményei (1)	39
10. táblázat Az <i>írnám, nézegessük, kifogásolnak, rúgnák, kereshette</i> igealakok módjának meghatározásának eredményei (1)	39
11. táblázat Az <i>írnák</i> igealak helyénvalósága (az adott mondatba) a megkérdezettek válaszai alapján (1)	40
12. táblázat A <i>fizessük</i> igealak helyénvalósága (az adott mondatba) a megkérdezettek válaszai alapján (1)	40
13. táblázat A <i>halasszuk</i> igealak helyénvalósága (az adott mondatba) a megkérdezettek válaszai alapján (1)	41
14. táblázat A <i>kitakarítsuk</i> igealak helyénvalósága (az adott mondatba) a megkérdezettek válaszai alapján (1)	41
15. táblázat A <i>hallgassuk, tudnák</i> igealakok helyénvalósága (az adott mondatba) a megkérdezettek válaszai alapján (1).....	42
16. táblázat A <i>szaladnák, meglássuk, pattogtassa</i> igealakok helyénvalósága (az adott mondatba) a megkérdezettek válaszai alapján (1).....	42

17. táblázat A <i>felejtessük</i> igealak helyénvalósága (az adott mondatba) a megkérdezettek válaszai alapján (1)	43
18. táblázat A <i>halogassátok</i> és <i>halogatjátok</i> igealakok használatának megoszlása a válaszok alapján (1)	43
19. táblázat A <i>hallgatjuk</i> és <i>hallgassuk</i> igealakok használatának megoszlása a válaszok alapján (1)	43
20. táblázat A <i>tudnák</i> és <i>tudnék</i> igealakok használatának megoszlása a válaszok alapján (1)	44
21. táblázat A <i>hajtják</i> és <i>hajtsák</i> igealakok használatának megoszlása a válaszok alapján (1)	44
22. táblázat A <i>fogalmaztuk</i> és <i>fogalmaztunk</i> igealakok használatának megoszlása a válaszok alapján (1)	44
23. táblázat A <i>vetjük</i> és <i>vessük</i> igealakok használatának megoszlása a válaszok alapján (1)	45
24. táblázat A <i>fest</i> , <i>keres</i> , <i>alszik</i> és <i>eszik</i> igék ragozása a megadott paradigmák alapján (1)	45
25. táblázat A <i>rúg</i> , <i>oszt</i> , <i>tud</i> és <i>hajt</i> igék ragozása a megadott paradigmák alapján (1)	46
26. táblázat A <i>mindent értek</i> , <i>énekelek egy dalt</i> , <i>könyvet olvasok</i> , <i>a könyvet olvasom</i> szószerkezetek ragozásának meghatározásának eredményei (1)	46
27. táblázat Az <i>írom a levelet</i> , <i>várom a vonatot</i> , <i>egy pirosat kérek</i> , <i>valamit látok</i> szószerkezetek ragozásának meghatározásának eredményei (1)	47
28. táblázat Az igék csoportosítása kijelentő módba a megadott válaszok alapján (1)	47
29. táblázat Az igék csoportosítása feltételes módba a megadott válaszok alapján (1)	47
30. táblázat Az igék csoportosítása felszólító módba a megadott válaszok alapján (1)	48
31. táblázat Az <i>öntözhetted</i> , <i>aludnék</i> , <i>olvasnék</i> , <i>lássuk</i> , <i>adtunk</i> igealakok idejének meghatározásának eredményei (2)	48
32. táblázat Az <i>írnám</i> , <i>nézegetszük</i> , <i>kifogásolnak</i> , <i>rúgnák</i> , <i>kereshette</i> igealakok idejének meghatározásának eredményei (2)	49
33. táblázat Az <i>öntözhetted</i> , <i>aludnék</i> , <i>olvasnék</i> , <i>lássuk</i> , <i>adtunk</i> igealakok számának meghatározásának eredményei (2)	49

34. táblázat Az <i>írnám, nézegessük, kifogásolnak, rúgnák, kereshette</i> igealakok számának meghatározásának eredményei (2).....	49
35. táblázat Az <i>öntözhetted, aludnék, olvasnék, lássuk, adtunk</i> igealakok személyének meghatározásának eredményei (2).....	50
36. táblázat Az <i>írnám, nézegessük, kifogásolnak, rúgnák, kereshette</i> igealakok személyének meghatározásának eredményei (2).....	50
37. táblázat Az <i>öntözhetted, aludnék, olvasnék, lássuk, adtunk</i> igealakok ragozásának meghatározásának eredményei (2)	51
38. Az <i>öntözhetted, aludnék, olvasnék, lássuk, adtunk</i> igealakok ragozásának meghatározásának eredményei (2)	51
39. táblázat Az <i>öntözhetted, aludnék, olvasnék, lássuk, adtunk</i> igealakok módjának meghatározásának eredményei (2).....	51
40. táblázat Az <i>írnám, nézegessük, kifogásolnak, rúgnák, kereshette</i> igealakok módjának meghatározásának eredményei (2).....	52
41. táblázat Az <i>írnák</i> igealak helyénvalósága (az adott mondatba) a megkérdezettek válaszai alapján (2)	52
42. táblázat A <i>fizessük</i> igealak helyénvalósága (az adott mondatba) a megkérdezettek válaszai alapján (2)	53
43. táblázat A <i>halasszuk</i> igealak helyénvalósága (az adott mondatba) a megkérdezettek válaszai alapján (2)	53
44. táblázat A <i>kitakarítsuk</i> igealak helyénvalósága (az adott mondatba) a megkérdezettek válaszai alapján (2)	53
45. táblázat A <i>hallgassuk, tudnák</i> igealakok helyénvalósága (az adott mondatba) a megkérdezettek válaszai alapján (2).....	54
46. táblázat A <i>szaladnák, meglássuk, pattogtassa</i> igealakok helyénvalósága (az adott mondatba) a megkérdezettek válaszai alapján (2).....	55
47. táblázat A <i>felejthessük</i> igealak helyénvalósága (az adott mondatba) a megkérdezettek válaszai alapján (2)	55
48. táblázat A <i>halogassátok és halogatjátok</i> igealakok használatának megoszlása a válaszok alapján (2)	55
49. táblázat A <i>hallgatjuk és hallgassuk</i> igealakok használatának megoszlása a válaszok alapján (2)	56
50. táblázat A <i>tudnák és tudnék</i> igealakok használatának megoszlása a válaszok alapján (2)	56

51. táblázat A <i>hajtják</i> és <i>hajtsák</i> igealakok használatának megoszlása a válaszok alapján (2).....	56
52. táblázat A <i>fogalmaztuk</i> és <i>fogalmaztunk</i> igealakok használatának megoszlása a válaszok alapján (2).....	57
53. táblázat A <i>vetjük</i> és <i>vessük</i> igealakok használatának megoszlása a válaszok alapján (2).....	57
54. táblázat A <i>fest, keres, alszik</i> és <i>eszik</i> igék ragozása a megadott paradigmák alapján (2).....	58
55. táblázat A <i>rüg, oszt, tud</i> és <i>hajt</i> igék ragozása a megadott paradigmák alapján (2).....	58
56. táblázat A <i>mindent értek, énekelek egy dalt, könyvet olvasok, a könyvet olvasom</i> szószerkezetek ragozásának meghatározásának eredményei (2).....	59
57. táblázat Az <i>írom a levelet, várom a vonatot, egy pirosat kérek, valamit látok</i> szószerkezetek ragozásának meghatározásának eredményei (2).....	59
58. táblázat Az igék csoportosítása kijelentő módba a megadott válaszok alapján (2).....	60
59. táblázat Az igék csoportosítása feltételes módba a megadott válaszok alapján (2).....	60
60. táblázat Az igék csoportosítása felszólító módba a megadott válaszok alapján (2).....	60

Felhasznált szakirodalom:

1. MMNyR A mai magyar nyelv rendszere. Leíró nyelvtan. I. Kötet Budapest: Akadémiai Kiadó 1961
2. Adamikné Jászó Anna 2007. A magyar nyelv könyve. Trezor, Budapest.
3. Bárczi Géza – Benkő Lóránd – Berrár Jolán 1967. A magyar nyelv története. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
4. Bencédi József – Fábián Pál – Rácz Endre – Velcsov Mártonné 1968. A mai magyar nyelv. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
5. Beregszászi Anikó 2009. Anyanyelv-oktatás hozzáadó (additív) szemléletben: a magyar nyelv tanterv kínálta lehetőségek. In: Nyelv, identitás és anyanyelvi nevelés a XXI. században. Szerk.: Karmacsi Zoltán - Márku Anita. PoliPrint, Ungvár.
6. Beregszászi Anikó – Csernicskó István 1996. A magyar nyelv változatai és stílusrétegei a kárpátaljai magyarnyelv-tankönyvekben. In: Kisebbségi magyar iskolai nyelvhasználat. Szerk.: Csernicskó István – Váradi Tamás, Budapest.
7. Beregszászi Anikó – Csernicskó István 2006. A kárpátaljai magyar nyelvhasználat társadalmi rétegződése. PoliPrint, Ungvár.
8. CSERNICKÓ ISTVÁN 2003. *A mi szavunk járása – Bevezetés a kárpátaljai magyar nyelvhasználatba.* PoliPrint, Ungvár.
9. Crystal David 2003. A nyelv enciklopédiája. Osiris, Budapest.
10. Csernicskó István 2008. Új szemlélet- régi reflexek. (Hogyan tehetjük hatékonyabbá a magyar anyanyelvi nevelést?) In: Az üveghegyen innen (Anyanyelvváltozatok , identitás és magyar anyanyelvi nevelés). Szerk.: Csernicskó István – Kontra Miklós. PoliPrint Kft és II. Rákóczi Ferenc KMF Ungvár–Beregszász
11. Csernicskó István – Karmacsi Zoltán 2008. Szófajtan és morfológia. PoliPrint, Ungvár.
12. Csernicskó István – Márku Anita 2007. Hiába repülsz te akárhová... . PoliPrint, Ungvár.
13. É. Kiss Katalin – Kiefer Ferenc – Siptár Péter 2003. Új magyar nyelvtan. Osiris Kiadó, Budapest
14. Farkas Ferenc 1995. Magyar nyelv. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
15. Karmacsi Zoltán 2008. A mai magyar nyelv táblázatokban és ábrákon. PoliPrint, Ungvár

16. Keszler Borbála szerk.: *Magyar grammatika*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
17. Kiefer Ferenc szerk.: *A magyar nyelv kézikönyve*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
18. Kiefer Ferenc szerk.: *Magyar nyelv*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
19. Kiefer Ferenc szerk.: *Strukturális magyar nyelvtan 1. Morfológia*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
20. Tompa József szerk.: *A mai magyar nyelv rendszere I–II.* (MMNyR.) 1961
Budapest:
Akadémiai Kiadó.
21. Rácz Endre szerk. *A mai magyar nyelv* 1968, Nemzeti Tankönyvkiadó
22. Csernicskó István és Kontra Miklós szerk., 2008. *Az Üvegyhegyen innen, Anyanyelvváltozatok, identitás és magyar anyanyelvi nevelés*. Ungvár–Beregszász: PoliPrint és II. Rákóczi Ferenc KMF.
23. Márku Anita 2008. *Érvényes történetek. Nyelvválasztási és kódváltási kommunikációs stratégiák a kárpátaljai magyar fiatalok körében*. Ungvár–Beregszász: PoliPrint és II. Rákóczi Ferenc KM
24. Csernicskó István szerk., 2011. *Nyelvek, emberek, helyzetek. A magyar, ukrán és orosz nyelv használata a kárpátaljai magyar közösségben*. Ungvár: PoliPrint Kft.
25. Csernicskó István 1998, *A magyar nyelv Ukrajnában(Kárpátalján)*, Osiris
26. Gaál Edit 2002, *A magyar nyelv kis könyve*, Műszaki könyvkiadó, Budapest
27. Zsuffa Zoltánné 1998, *Gyakorlati magyar nyelvtan*, Panem-Akkord, Budapest
28. Rácz Endr-Takács Etel, 1978. *Kis magyar nyelvtan*. Ötödik kiadás, Alföldi nyomda, Budapest
29. Galgóczi László 1992, *A magyar nyelv I. A nyelvi rendszer, a szöveg, a mondat és a szófajok*, Mozaik oktatási Stúdió, Szeged
30. Kótyuk István szerk. 2005. *Magyar nyelv 5–12. osztály. Tanterv a magyar tannyelvű iskolák számára*. Bukrek, Csernyivci